

Inkluzív nevelés

Sérülésspecifikus eszköztár beszéd fogyatékos gyermekek, tanulók együttneveléséhez

Írta

Ványi Ágnes

Róth Márta

SULINOVA

Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság
Budapest, 2008

Készült a Nemzeti Fejlesztési Terv Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 2.1 intézkedés Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben központi programjának „B” komponense (Sajátos nevelési igényű gyerekek együttnevelése) keretében.

Szakmai vezető
KAPCSÁNÉ NÉMETHI JÚLIA

Munkacsoport-vezető
LOCSMÁNDI ALAJOS

Témavezető
VARGÁNÉ MEZŐ LILLA

Lektorálta
DR. TORDA ÁGNES

© Ványi Ágnes szerző, 2008
© Róth Márta szerző, 2008
© Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, 2008

A kiadvány ingyenes, kizárólag zárt körben oktatási céllal használható, kereskedelmi forgalomba nem hozható. A felhasználás a jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját nem szolgálhatja.

Kiadja az Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság
Felelős kiadó: Kerekes Gábor ügyvezető igazgató
1134 Budapest, Váci út 37.
Telefon: (06-1) 477-3100, fax: (06-1) 477-3136
E-mail: info@educatio.hu
Adatbank: www.sulinovadatbank.hu

Tartalom

1. Bevezetés	4
2. A különböző beszéd-rendellenességek terápiájának eszközigénye	5
2.1 Súlyos beszédészlelési és beszédmegértési zavar	5
2.2 Megkésett (akadályozott) beszédfejlődés és diszfázia	7
2.3 Az artikuláció zavarai: a pöszeség	11
2.4 Dadogás	14
2.5 Hadarás	17
2.6 Orrhangzós beszéd	18
2.7 A hangadás rendellenessége: diszfónia	19
2.8 A kialakult beszéd zavara, a gyermekkori afázia és a dizartria	21
2.9 Az olvasás és írás zavarai: a diszlexia, diszgráfia	24
3. A játék mint fejlesztő eszköz: a játék eszközszerű használata, a fejlesztés elvei és lehetőségei	31
3.1 A képességfejlesztést szolgáló játék	31
3.2 A fejlesztőanyag és eszköztár jellemzői és felépítése	32
4. A játékos fejlesztés helyzetei és eszközei	33
4.1 Az artikuláció fejlesztése	33
4.2 A beszédértés és -észlelés fejlesztése	33
4.3 A verbális memória fejlesztése	34
4.4 Az észlelés fejlesztése	35
4.4.1 A látási differenciálás fejlesztése (analízis, szintézis, látási emlékezet)	35
4.4.2 A hallási észlelés fejlesztése, hallási differenciálás fejlesztése (analízis, szintézis, hallási emlékezet fejlesztése)	36
4.5 A ritmusérzék fejlesztése	37
4.6 Sorrendezés, soralkotás, sorváltás fejlesztése	38
4.6.1 Térbeli viszonyok	38
4.6.2 Időbeli sorba rendezés	38
4.6.3 Verbális sorozatok	38
4.7 Pszichomotoros fejlesztés	38
4.8 A testtudat fejlesztése	39
4.9 A téri tájékozódás fejlesztése (térorientáció)	40
4.10 A nagymozgás fejlesztése	41
4.11 A finommotorika fejlesztése	43
5. Befejezés	44
Felhasznált irodalom	44

1. Bevezetés

A beszéd, a nyelv fejlettsége és működése, a hangképzés és a kommunikáció zavarainak vizsgálata, diagnózisa, a zavarokból eredő hátrányok megelőzése, illetve leküzdése, differenciáldiagnózisa más kórképektől, a tennivalók megfogalmazása, megszervezése, a sérülésspecifikus terápiás, illetve prevenciók eljárások alkalmazása a gyógypedagógia egyik szakágának, a logopédiának a feladata.

A feladat ellátásához képezett szakemberek a logopédusok. Speciálisan felkészült gyógypedagógusok ők, akik szakismereteik birtokában a rendelkezésre álló logopédiai diagnosztikus és terápiás eszközök segítségével végzik tevékenységüket.

A *logopédia* az elmúlt négy-öt évtizedben létrehozta azokat a módszereket s a módszerekhez tartozó eszközöket, műszereket, tanítási segédanyagokat, amelyek a korszerű pedagógiai elvárásoknak megfelelően a leghatékonyabban szolgálják a beszéd fogyatékos gyermekek integrációját.

Kiadványunkban be szeretnénk mutatni – a teljesség igénye nélkül – azokat az eszközöket, amelyeket a *logopédiai terápia* során alkalmazunk.

Beszéd-rendellenességek szerint ismertetjük az adott típus vizsgálatához rendelt eljárásokat, majd azokat az eszközöket, amelyeket a terápiában felhasználunk. Lehetnek ezek az eszközök speciálisan a logopédiai terület számára kifejlesztettek, de olyanok is akadnak, amelyek ugyan nem speciális eszközök, ám sajátosan alkalmazva mégis terápiás hatásúak.

Beszélünk a játékokról mint fejlesztő eszközökről. Olyan játékokat mutatunk be, amelyek logopédiai eszközként is igénybe vehetők egy-egy részterület fejlesztése során. Megfogalmazzuk a fejlesztés elveit és lehetőségeit.

Bemutatónkat fotómelléklettel ellátva igyekszünk szemléletesebbé tenni.

Célunk az, hogy az integrációban részt vevő pedagógus kollégák tájékozottak legyenek a logopédiai terápia során alkalmazható eszközökről.

Külön is megemlíjtük azokat az eszközöket, kiadványokat, amelyeket a pedagógusok maguk is alkalmazhatnak, mert alapképzettségük és a fejlesztő eszköz jellege ezt lehetővé teszi. Buzdítjuk is a pedagógusokat arra, hogy – *logopédusi szupervízió mellett* – minél bátrabban építsék be az oktatás folyamatába a speciális eszközöket, amelyek többek között lehetővé teszik a magas színvonalú differenciálást.

Kiadványunkkal hozzá szeretnénk járulni a beszéd fogyatékos gyermekek integrációjának sikeréhez.

A *pedagógiai szakszolgálatok működését szabályozó 14/1994-es OM-rendelet 4. számú melléklete* tartalmazza a Jegyzéket, amely az intézmények minimális eszközeit és felszereléseit ismerteti. Ezeknek az eszközöknek valamennyi logopédiai kezelőhelyen rendelkezésre kell állniuk. A hatékony, tervszerű és korszerű terápiás munka azonban bőségebb eszközhasználatot feltételez. Beszéljünk tehát róla!

2. A különböző beszéd-rendellenességek terápiájának eszközigénye

2.1 Súlyos beszédészlelési és beszédmegértési zavar

E probléma akkor áll fenn, ha a beszédfeldolgozás zavart, azaz a beszéd azonosítása korlátozott, pontatlan, a megértés bizonytalan, az értelmezés akadályozott. Ilyenkor a gyermek nem képes életkorának szintjén a hozzá intézett verbális megnyilatkozások adekvát feldolgozására; a mindennapi kommunikáció során reakciói hiányosak, vagy téves reakciói vannak, gyakorta visszakérdez. Bekövetkezik az olvasás-írás megtanulásának zavara, az idegen nyelv tanulásának kudarca, az olvasottak megértésének deficitje, a lényegkiemelési képtelenség, a memóriazavarnak tűnő jelenségek, amelyek lehetetlenné teszik, hogy a gyermek intellektusának megfelelő szinten teljesítsen az iskolai tanulmányok során.

A terápia tartalma

A beszédészlelési és beszédmegértési zavar megszüntetése célzott beszélgetések és célzott verbális feladatok megoldásán és gyakoroltatásán alapszik. Történhet egyéni formában, kiscsoportban, esetleg a két foglalkoztatási forma dinamikus váltakoztatásával. Esetenként egész gyermekcsoportban (óvodai csoportban, iskolai osztályokban) is végezhető. Az iskolás gyermekek terápiája már összefonódik az olvasás-írás zavarainak prevenció vagy redukációs folyamataival.

Speciális vizsgálóeljárások

- GOH hallásvizsgáló eljárás: a hallásnak és a beszédmegértés szintjének mérése már kisgyermekkorban nagyon fontos. A magnetofonkazettára rögzített hanganyag fülhallgatón keresztül történő lehallgattatásával és visszamondatásával két és fél éves kortól mérhető a gyermek hallása, illetve beszédmegértési szintje. Az eredmények alapján a vizsgálatot végző logopédus megítélheti, hogy a gyermeket szükséges-e szakorvosi vagy további logopédiai vizsgálatnak alávetni. A készülék kezelése és a szűrés lefolytatása egyszerű, a gyermek számára általában örömet okozó időtöltés. A készülék tartalma: lejátzómechanika, lejátzó-erősítő a hangkazettához kialakított karakterisztikával, fejhallgató, hangkazetta a méréshez szolgáló hanganyaggal, mérési tesztlapok, képsor. (A készülék neve a három tesztalkotó: dr. Gósy Mária, Olaszi Gábor és dr. Hirschberg Jenő nevének mozaikja)

GOH hallásvizsgáló készülék

- GMP és GMP plusz: beszédészlelést és beszédmegértést vizsgáló teszt
- PEABODY: passzív szókincs-vizsgáló teszt
- LAPP, PPL: aktív szókincs-vizsgáló eljárások
- Token-teszt: beszédmegértési teszt

Ezúton is felhívjuk a kollégák figyelmét, hogy a vizsgálóeljárásokat csak a tájékoztatás kedvéért soroljuk fel. Minden vizsgálóeszköz csak az arra felkészült, kiképzett gyógypedagógus és pszichológus szakember által alkalmazható!

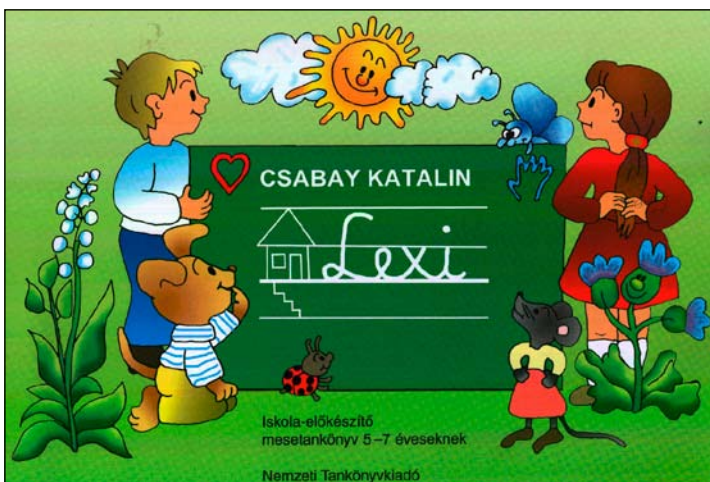
Eszközök

- Tárgyképek, eseményképek, mesekönyvek
- Apró játéktárgyak az „élet mindennapjaiból”: bútorok, járművek, gyümölcsök, állatok, babák, baba ruhák, szerszámok, evőeszközök, épületek
- Író-rajzoló eszközök (színes ceruzák, filctollak, zsírkréta, festék, nyomdák)
- Mozgásfejlesztő eszközök (karikák, labda, ugrókötelek)

Tanulói segédletek

a) Csabay Katalin: *Lexi*. Tankönyvkiadó. Budapest, 1993.

Csabay Katalin: *Lexi iskolás lesz*. Tankönyvkiadó. Budapest, 1997.

A szerző kétkötetes mesés foglalkoztató könyvei a legkeresettebb nyelvi fejlesztő és dislexia-prevenációs kiadványok. Minden, az olvasás-írás elsajátításához szükséges részképesség fejlesztésére található bennük feladat. Bőséges, változatos, gyermeket szórakoztató és fejlesztő gyakorlatrendszer található bennük a téri tájékozódáshoz, az irányismeret fejlesztéséhez, a hallási figyelem differenciálásához, a sorrendiség és az emlékezet fejlesztéséhez és a beszédritmus érzékeltetéséhez. Kedves, mesés feladatok találhatók bennük a kézügyesség és az író-rajzoló mozgás fejlesztéséhez is. A velük gyakorlatozó gyermekek általános és anyanyelvi ismereteit is bővítik.

b) Dr. Gósy Mária: *A beszédészlelés és a beszédmegértés fejlesztése. Óvodásoknak*. Nikol Kiadó. Budapest, 1995.

Dr. Gósy Mária: *A beszédészlelés és a beszédmegértés fejlesztése (szóban és írásban)*. Iskolásoknak. Nikol Kiadó. Budapest, 1996.

A nyelvész szerző ezen a területen a legtermékenyebb hazai kutató. Fenti két kötete, – amelyben az óvodások és az iskolások számára állított össze beszédészlelést és beszédmegértést fejlesztő gyakorlatrendszert –, azért unikum, mert a szülők számára készült. Jóllehet a logopédusok is használják mindennapi munkájuk során, a feladatok szövegezése, az egész struktúra a laikus szülők számára készült, akiket Gósy Mária szeretettel buzdít a játékos, otthoni gyakorlásra. Fontos ez, hiszen mindannyian, gyermekekkel foglalkozó pedagógusok jól tudjuk, hogy az ismeretelsajátítás, a rögzítés és az alkalmazás szempontjából az otthoni megerősítő munka hatékonysága megkérdőjelezhetetlen. A két kötet nyelvi játékeit meleg szívvel tudjuk ajánlani integráló pedagógusoknak is.

c) Dr. Gósy Mária – Gráf Rózsa: *Beszélgessünk a kisbabával!* Nikol Kiadó. Budapest, 1997.

d) Dr. Gósy Mária – Laczkó Mária: *Varázsló. Olvasásfejlesztés.* Nikol Kiadó. Budapest, 1992.

Tanári segédletek

a) Dr. Gósy Mária: *Gyermekkori beszédészlelési és beszédmegértési zavarok.* Nikol Kiadó. Budapest, 1996.

b) Dr. Gósy Mária: *A hallástól a tanulásig.* Nikol Kiadó. Budapest, 2000.

c) Gerebenné Várbíró Katalin (szerk.): *Fejlődési diszfázia.* Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola. Budapest, 1995.

2.2 Megkésett (akadályozott) beszédfejlődés és diszfázia

A megkésett beszédfejlődés jellemzője, hogy az értelmileg is és hallását tekintve is ép gyermek beszéd-szintje elmarad az életkorának megfelelőitől. Megkésett beszédfejlődésről beszélünk, ha a gyermek 28 hónapos korától (vagy még későbbi időponttól) kezdett el beszélni; ha beszédalakulása elhúzódó; ha a beszéd alaki részét makacs, több hangra kiterjedő (diffúz) pöszeség jellemzi; ha hibás raghasználat van; ha esetleg hadar vagy dadog.

A diszfázia komplexebb, súlyosabb, minden esetben beszéd fogyatékoságnak minősülő probléma, a beszéd és nyelvi fejlődés egyaránt érintett. A diszfáziás gyermekek jelentős része tanulási zavarban is veszélyeztetett.

A terápia tartalma

- A beszédkezdés felkeltését szolgáló eljárások
- A beszéd kifejező-közlő funkciójának fejlesztése
- A beszéd grammatikai szintjeinek kiépítését szolgáló feladatok
- A beszédpercepció (beszédészlelés) fejlesztésére irányuló gyakorlatok
- Általános figyelemfejlesztés, emlékezetfejlesztés

- Hangutánzás, ritmikai gyakorlatok és mozgásos gyakorlatok, amelyek kiterjednek a nagymozgásokra, a finommotorikára és természetesen a beszédszervi mozgásokra is
- Az aktív és a passzív szókincs bővítése

Speciális vizsgáloeljársok

- Audiológiai vizsgálat
- De Gangi-Berk szenzoros integrációs tesztje
- Brunet–Lezine-féle fejlődési skála
- A beszédszervek megfigyelése
- A beszédállapot felmérése
- Peabody-teszt

Eszközök

- Apró játékok, amelyek környezetünk személyeinek és tárgyainak kicsinyített másai
- A mozgás fejlesztését elősegítő eszközök (ugrókötél, labda, karikák, trambulín stb.)
- Hangszerek (dob, xilofon, furulya, cintányér, hangvilla) hanganyagok magnókazettán, CD-n
- Érzékelőjátékok (tapintás, hallás, látás, szaglás)
- Kreativitást fejlesztő építő játékok
- Bábfigurák és bábparaván
- Színes képeskönyvek, mesekönyvek, képes füzetek
- Képes beszédlottó, kártya
- Magnetofon, üres és műsoros kazetták
- Videokamera
- Játékos szavak

Az Alexandra Kiadó által megjelentetett könyv formátumú mágneses társasjáték jó lehetőséget nyújt a terapeutának a beszédkezdő felkeltéséhez. Segíti a fogalomalkotást is, valamint a finommotorika fejlesztésével többfunkciós feladattal szolgál. A gyermekeknek az apró mágneses figurák árnyképét kell megkeresniük, majd egymásra illeszteniük.

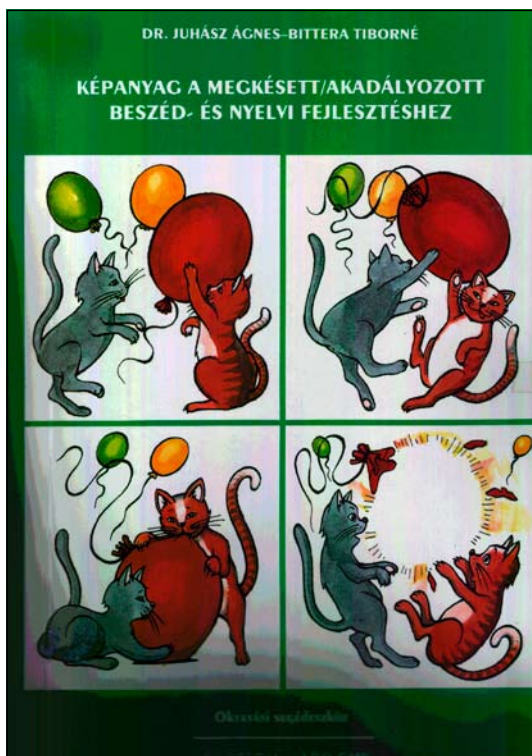
– Egyéni halláserősítő berendezés

A hallássérültek gyógypedagógiájában használatos eszköz a logopédiában is több területen funkcionál. A műszaki eszköz lényege, hogy a gyermek fejhallgatón keresztül egyenesen a fülébe kapja a terapeuta hangmintáját. Elérhető ezzel a hallási figyelem ébren tartása és bizonyos, időszakos és/vagy enyhe halláscsökkenésből eredő hátrányok leküzdése. A gyermek fülébe hangosabban és egyben karakteresebben jutnak a hangimpulzusok. Változatosabbá és hatékonyabbá teheti a terápiát.

Tanulói segédletek

- a) Bittera Tiborné – Juhász Ágnes: *Én is tudok beszélni I.* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1991.
- b) Dékány Judit: *Mit gondolsz? 1–2–3.* – Figyelem-, emlékezet- és beszédfejlesztő játék. Logopédia Kiadó. Budapest, 1993.
- c) Dr. Juhász Ágnes – Bittera Tiborné: *Képanyag a megkésett/akadályozott beszéd- és nyelvi fejlesztéshez.* Logopédia Kiadó. Budapest, 2002.

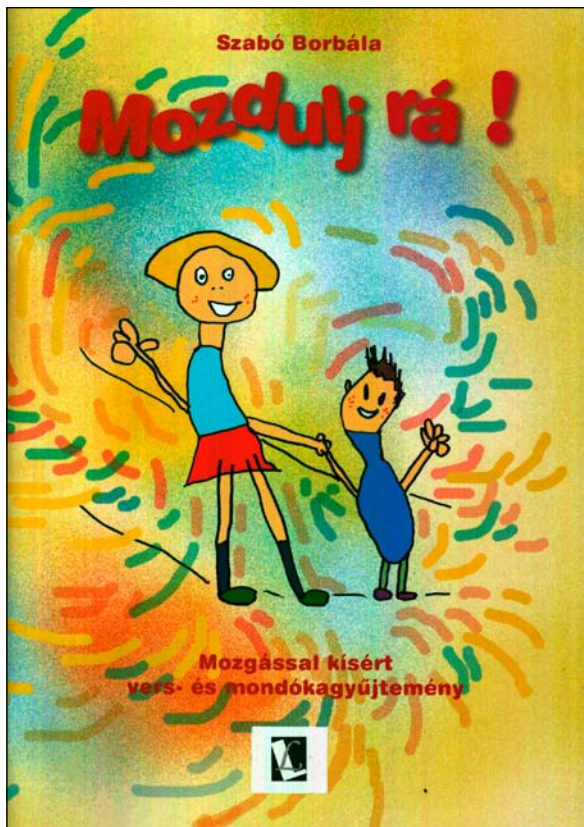

Értékes, komplex összeállítású segédanyag. Valójában vizsgáló- és terápiás eszköz is egyben. A vizsgálat folyamatjellegű, a terápia egésze alatt rögzíthetők a tapasztalatok. A vizsgálat feladatai részben egymásra épülnek, de elvégzésük sorrendje nem szigorúan meghatározott. A gyermekkel való hosszabb-rövidebb együttlét után dönthető el, hogy melyik terápiás feladattal célszerű kezdeni. A gyermek fejlettségi szintjétől függően bővíthetők a feladatok.

A képanyag lehetőséget ad a főnevek, igék gyakorlására, a közvetlen verbális és vizuális emlékezet fejlesztésére, a mondatmegértés fejlesztésére, a mozgás-beszéd integrálására, a főnevek többes számának gyakoroltatására, a tárgyaset, a helyhatározók, részeshatározók, a birtokos személyjel használatának kialakítására, valamint a testséma fejlesztésére.

d) Rosta Katalin: *Ez volnék én? Testséma-fejlesztő feladatlap-gyűjtemény*. Logopédiai Kiadó. Budapest, 2000.

e) Szabó Borbála: *Mozdulj rá!* Logopédiai Kiadó. Budapest, 2000.

Vidám, rajzos mondóka-gyűjtemény, amely a kis- és nagymozgások koordinálását segítheti. Az össze-rendezett, harmonikus mozdulatok sorát sajátíttathatjuk el a gyermekekkel. A mondókák, énekek és a mozgás egymást erősítik, segítik. A sok-sok gyakorlással a mozgásmintákból felépülnek a motoros készségek. A mozdulatok egyre pontosabbak és célirányosabbak lesznek. A nagyon piciknek örömet okozó simogató, csiklandozós játékoktól az egész testet átmozgató, összetett gyakorlatokig ad ötletet az együttjátszásra, az együttes mozgásra, a közös örömek átélésére.

Tanári segédletek

- a) Bittera Tiborné – Juhász Ágnes: *Megkésett beszédfejlődés*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1999.
- b) Dr. Gósy Mária: *Gyakori beszédészlelési és beszédmegértési zavarok*. Logopédiai vizsgálat. Új Múzsák Kiadó. Budapest, 2003.
- c) Ranschburg Jenő: *Pszichológiai rendellenességek gyermekkorban*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1999.

2.3 Az artikuláció zavarai: a pöszeség

A pöszeség (szaknyelven: diszlália) azon beszédproblémák gyűjtőfogalma, amelyek egy-egy adott nyelv artikulációs normáitól való eltérésben nyilvánulnak meg. Hanghatás tekintetében létezik helyettesítés, kihagyás és torzítás. Ha a gyermek nem képes létrehozni a hangot, s ezért a hang helyett egy másikat ejt, helyettesítésről beszélünk. A gyermek a számára képezhetetlen hangot egyszerűen ki is hagyhatja, de gyakori a pöszeségnek az a típusa, amikor a korrekt ejtési mozzanat helyett mást produkál a gyermek, s így létrejön a hang torzítása.

A terápia szempontjából fontos tényező, hogy a gyermek a beszédhiba tudatossága szempontjából milyen kategóriába tartozik. A szenzoros, a kondicionált és a motoros pöszeség a beszédpercepció, a finom hallási differenciáltság és a motoros összerendezettség tekintetében különül el egymástól, markáns feladatokat adva a terápiának.

Speciális vizsgálóeljárások

- A hallásállapot vizsgálata
- GOH, GMP beszédészlelést és beszédmegértést vizsgáló teszt
- A hallási figyelem vizsgálata
- A beszédszervek mozgásainak, állapotának vizsgálata
- Beszédvizsgálatok
- Peabody-teszt
- Token-teszt

A terápia tartalma

- Általános artikulációs mozgásgyakorlatok
- A hallási figyelem és az auditív differenciálás fejlesztésére irányuló feladatok
- Vizuális, taktilis, optikus, kinesztetikus érzékelési gyakorlatok
- Az adott hang artikulációs mozgásainak begyakoroltatása
- A hang kifejllesztése direkt vagy indirekt (hangutánzás) formában
- A kialakult hang rögzítése három fonetikai helyzetben ciklikus szótagsorokkal
- A kialakult hang automatizálása három fonetikai helyzetben szógyakorlatokkal
- A kialakult hang beszédbe építése szöveg és spontán beszédgyakorlatokkal

Eszközök

- Fonetikai tükör

A logopédiai terápia klasszikus eszköze. Bár több beszéd-rendellenességnél is alkalmazzuk, jellegzetesen mégis a pöszeség javításában nélkülözhetetlen. Általában falra szerelt, előtte asztallal, amely így a logopédus és a gyermekek számára komplett foglalkoztató egységet képez.

Lényeges szempont a fonetikai tükör méretének megválasztásánál, hogy legalább három ember arca, törzse férjen el benne. Akkor zavartalan a terápia, ha kényelmesen fér el a tükör előtt a tanár és a foglalkoztatásra váró néhány gyermek. A fonetikai tükör teszi lehetővé, hogy a gyermekek lássák saját beszédszerveiket, s a terapeuta mintáját követve elsajátíthassák azokat a célzott beszédszervi mozgásokat, amelyekre a különböző beszédproblémák javításakor szükségük van.

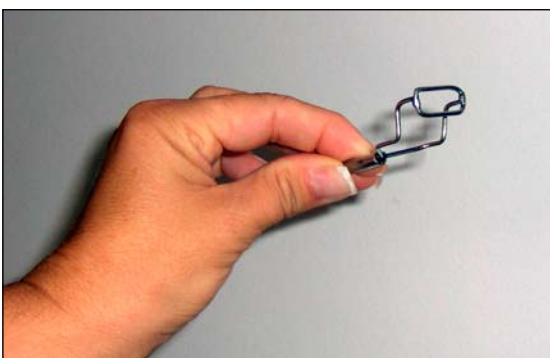

Fonetikai tükör

- Füzetek, színes ceruzák, kifestőkönyvek
- Képek, képsorozatok
- Magnó, mikrofon
- Egyéni halláserősítő berendezés
- Pálcikák, spatulák, fogvájó stb.
- Speciális logopédiai szondák

Gutzmann- és Rau-féle szondák segítik a logopédusok hangfejlesztő munkáját. A speciális szondák orvosi fémből készülnek, meghajlításuk lehetővé teszi, hogy a szájterben a beszédszervek helyzetét az adott hang képzésének megfelelő állapotba hozzuk. Fotónkon a Rau-féle S-vas látható.

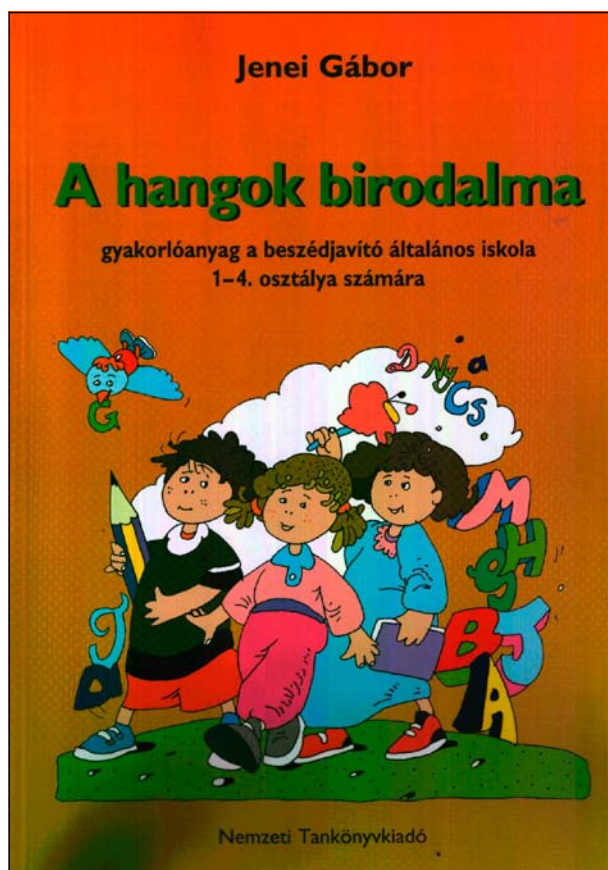
A szondák használatát mindig jól előkészítjük: nem szabad, hogy a gyermek féljen tőlük! Általában csak akkor vesszük őket igénybe, ha egy-egy hang fejlesztése tanítványainknál meglehetősen nehéznek bizonyul. „Varázsvasnak” elkeresztelve mesés környezetbe helyezhetjük, amely motiválja a gyermeket. Gondosan fertőtlenítjük, használat előtt testmeleg vízbe állítjuk őket.

Rau-féle S-vas

Tanulói segédletek

- a) Bittera Tiborné – Juhász Ágnes: *Én is tudok beszélni I.* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1991.
- b) Feketéné Gacsó Mária: *Szemléltető segédanyag a pöszesség javításához.* Logopédia Kiadó. Budapest, 2000.
- c) Jenei Gábor: *A hangok birodalma. Gyakorlóanyag a beszédjavító általános iskola 1–4. osztálya számára.* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest 2001.

Komplex ritmus- és beszédfejlesztő program, amely tankönyvből és a hozzá tartozó hangkazettából áll. Nem pusztán a pöszesség javításában használható, sokrétű alkalmazása lehetséges. A program négy különböző gyakorlatsort tartalmaz, amelyek a megfelelő helyen és módon képzett, hibátlanul ejtett hangot építik a beszédbe. A gyakorlatsorok a logopédiai módszerekben jól ismert sorrendet követik: a hang akusztikus differenciálása, rögzítése ciklikus szótagsorokkal, automatizálása szavakkal, majd rövidebb és hosszabb összefüggő szövegben. A szerző erőteljesen támaszkodik az éneklés automatizáló erejére. Nyomdatechnikailag is kifogástalan, jól használható tankönyv, amely elbűvöli a gyerekeket.

d) Montágh Imre: *Mondd ki szépen!* Tankönyvkiadó. Budapest, 1983.

e) Gereben Ferencné – Laczik Imréné – Vinczéné Bíró Etelka: *Én is tudok beszélni III.* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1976.

Az évtizedek óta többször kiadott, korszerűsített oktatási segédanyag komplex segítséget nyújt a pöszeterápiához. A gyakorlóanyag valamennyi magyar beszédhang javítására kiterjed. A fejezetek analógiásan szerkesztettek. Minden hang gyakorlását első lépésként a rögzítés stádiumában kezdi, ciklikus szótaggyakorlatokkal. Majd képekkel is illusztrálva szóanyagok jönnek, végül egy-egy vidám gyermekvers segíti a hang automatizálását. A logopédiai kezelőhelyek nélkülözhetetlen könyve.

Tanári segédletek

a) Kovács Emőke (szerk.): *Logopédiai jegyzet I.* Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola. Kézirat. Budapest, 1974.

b) Montágh Imre – Montághné Riener Nelli – Vinczéné Bíró Etelka: *Gyakori beszédhibák a gyermekkorban.* Holnap Kiadó. Budapest, 2002.

2.4 Dadogás

A dadogás a beszéd folyamatosságának zavara. Összetett beszédkórkép, amelyben a személyiség, a környezet és a tünetek szintetizálódnak, és egymást felerősítik.

A dadogás a beszédritmus és ütem megbomlását jelenti. A dadogó tünetek két, típusos fajtája a klónusos és a tónusos görcs. Klónusos görcs fellépésekor a dadogó beszéde közben szavak egy-egy szótagját ismételteti. Tónusos görcs esetén a görcs egész idejére beszédképtelenség áll be. (Ezek mellett más típusú görcsök is léteznek, pl. hisztériás, dizartriás stb.)

A dadogó légzése nem megfelelően koordinált, hangképzéskor a gégeizmok fokozott működésben vannak, járulékos tünetek is megjelenhetnek, mint pl. önkéntelen mozdulatok, céltalan szemmozgások, izzadás, elpirulás, töltelékszavak elburjánzása, együttmozgások, együttlételevések, súlyos esetben logofóbia (beszédfélelem).

Speciális vizsgálóeljárások

- A légzéstechnika megfigyelése
- A görcsök feltérképezése
- Anamnesztikus adatok gyűjtése
- A szókincs és a nyelvi fejlettség vizsgálata
- Mozgáskoordinációs vizsgálatok
- Kiegészítő orvosi (neurológiai, pszichiátriai, foniátriai) vizsgálatok
- Kiegészítő pszichológiai vizsgálatok

A terápia tartalma

A kezelés tartalmát a dadogó életkora határozza meg. A korai életszakaszokban elsősorban azok a mozgásfejlesztő, logopédiai ritmikára és személyiségfejlesztésre épülő terápiák jöhetnek szóba, amelyek során a gyermek figyelmét mintegy eltereljük a beszédzavarról.

A prepubertásban, pubertásban nyernek teret azok a pszichoterápiás vagy pszichoterápiából eredeztethető módszerek, amelyek a dadogó teljes figyelmét ráállítva a saját beszédre, az önismeretre, az önfejlesztésre és a beszéd technikai képzésére alapulnak.

A dadogásterápiára szakosodott logopédusok alkalmazzák a szuggesztiót vagy hipnózist, a relaxációt, viselkedésterápiás eljárásokat, kognitív terápiás lehetőségeket – esetleg gyógyszeres terápiával kiegészítve.

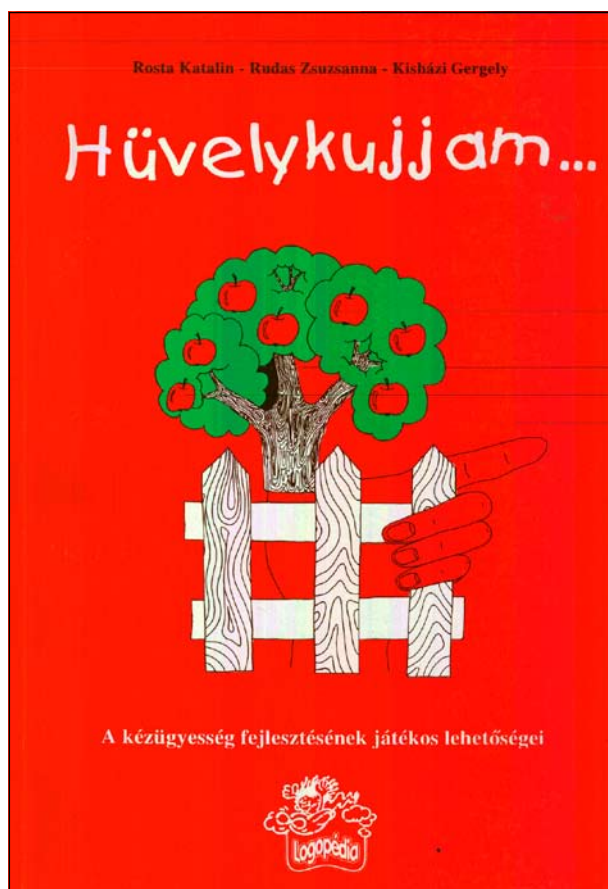
Eszközök

- Tárgyak, tárgysorozatok, képek, képsorozatok
- Képes lottók, dominók, társasjátékok
- Memóriajátékok, puzzle-játékok
- Bábok bábparavánnal, jelmezek, maszkok
- Különböző ritmikus hangszerek
- Számítógépes beszédtréner
- Magnó mikrofonnal (feed back számára)
- Zenei és prózai anyagokat tartalmazó műsoros kazetták
- Metronóm
- Labdák, ugrókötelek, karikák, szalagok, kendők
- Gyurma, papír, festék, ragasztó, ecsetek, színes filctollak, ceruzák, nyomdák

Tanulói segédletek

a) Jenei Gábor: *A hangok birodalma*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 2001.

- b) Rosta Katalin – Rudas Zsuzsanna – Kisházy Gergely: *Hüvelykujjam*. Logopédia Kiadó. Budapest, 1999.

A kiadványt az iskola-előkészítésnél – diszlexia-prevenciónál és a dadogás terápiájánál egyaránt használjuk. A mondókákkal együtt végzett „ujjtorna” és „ujjkiszámolás” igen népszerű a gyermekek körében. A mozgás-beszéd összekapcsolása mellett, amely nagyon jó hatással van a dadogó tünetek alakulására, fejleszti megfigyelőképességüket, emlékezetüket, figyelmüket. A versek, mondókák tanulása elősegíti a szókincs bővülését, a nyelvi készség fejlődését, amelyek szintén nem közömbösek a dadogás-terápia során.

- c) Vinczéné Bíró Etelka: *Én is tudok beszélni II.* Tankönyvkiadó. Budapest, 1991.

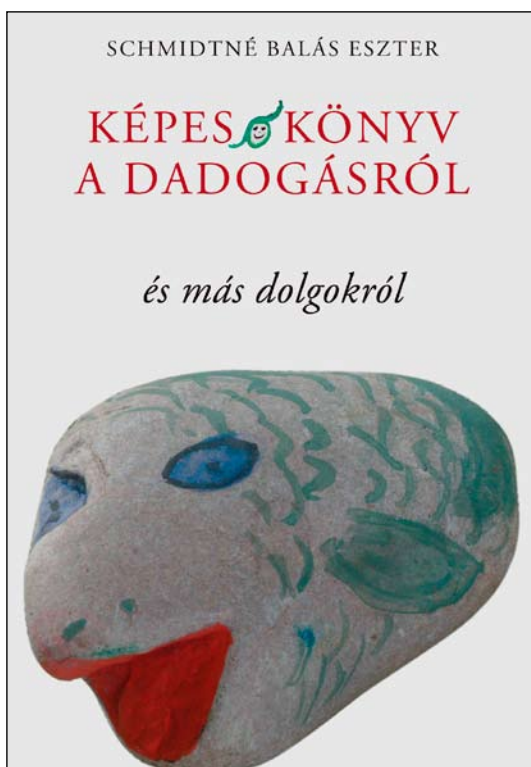
Korszerű dadogásterápiás anyag. Mesetankönyv jellegű, amelyben a gyakorlatokat egy kisfiú, Dani és kedves háziállata, Lóri papagáj meséli el a gyerekeknek. Ebben a keretben fűzi egybe saját, intenzív óvodáskori dadogásterápiájának elemeit a szerző, aki a magyar logopédiai élet nagyformátumú személyisége.

A segédanyag tartalmaz logopédiai, ritmikai és hangutánzó gyakorlatokat, lézgyakorlatokat, a mozgás és a beszéd összekapcsolására irányuló feladatokat, a beszéd technikai fejlesztését szolgáló egységeket. Mindezek mellett szókincsbővítő és beszédfejlesztő hatása is van, és nem utolsósorban mesekönyvként is szeretik a gyerekek.

Szabó Borbála: *Mozdulj rá! Logopédia* Kiadó. Budapest, 2000.

Tanári segédletek

- a) Kanizsai Dezső: *A beszédhibák javítása*. Tankönyvkiadó. Budapest, 1961.
- b) Klaniczay Sára: *Esetek a gyermekpszichoterápia területéről*. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet. Budapest, 1992.
- c) Klaniczay Sára: *A gyermekkori dadogásról*. Logopédia Kiadó. Budapest, 2001.
- d) Mérei Vera – Vinczéné Bíró Etelka: *Dadogás I. (Etimológia és tünettan)* Tankönyvkiadó. Budapest, 1984.
- e) Mérei Vera – Vinczéné Bíró Etelka: *Dadogás II. (Terápia)* Tankönyvkiadó. Budapest, 1987.
- f) Schmidtné Balás Eszter: *Képes könyv a dadogásról és más dolgokról*. Közhasznú alapítvány a dadogókért. Budapest, 2004.

A dadogásterápiában elvülhetetlen érdemeket kivívó szerző könyve elsősorban szülőknek és pedagógusoknak szól, de mindenki forgathatja, aki a téma iránt érdeklődik. A kiadvány hat fejezetben mutatja be a dadogással kapcsolatos szerzői gondolatokat, élményeket és tudást. Foglalkozik a dadogó gyermek bemutatásával, a család funkcióváltásával, a terapeuták személyiségével és a terápia „kulisszatitkaival”, a pedagógusok személyes hatásával, végül a társadalom feladataival. Függelékében a könyv közhasznú adatok birtokába juttatja az olvasót, és bőséges irodalomjegyzékkel segíti a további búvárkodást.

- g) Dr. Vékássy László: *A dadogó komplex kezelése*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1999.

2.5 Hadarás

A hadarás alaptünete a kórosan felgyorsult beszédtempó, amely a folyamatos beszéd tisztaságát is megzavarja. A hadaró beszéd egyszerűen elkülöníthető a gyors beszédétől. Az egyszerű, gyors beszéd esetén a beszédszervek korrekt módon kiszolgálják a beszélőt, valamennyi hang karakteresen jelen van a beszédben. Hadarásnál azonban a beszédszervek „tévednek”, összemosnak szóhatárokat, és a mondatokból hangok, szórészek, összefüggő, hosszabb lélegzetű beszéd esetén egész szavak maradhatnak ki. A hadaró beszéd sok esetben érthetlenné válik a hallgató számára.

A hadaró figyelemműködési mechanizmusai sajátosak, intellektusuk gyakorta magas (sok esetben kiváló), személyiségjegyeikre jellemző, hogy önkontrolljuk nem reális, olykor túlértékelik magukat.

A beszéd formai és tartalmi oldala is sérülhet. Olvasásuk jellegzetes, amely magán viseli a felületesség és a figyelmetlenség bélyegét is.

Írásukat általában kuszaság, olvashatatlanság, áthúzások, ékezethiányok, időtartamzavarok, ismétlések, szavak kihagyása, felcserélése, szóvégek elhagyása, szóösszevonások jellemzik.

Speciális vizsgáloeljáráások

Ugyanazok, amelyeket a dadogásnál felsoroltunk.

A terápia tartalma

- A hadaró személyiség rendezésére irányuló törekvések: a figyelem fejlesztése, a figyelemkoncentráció kiépítése
- A beszéd technikájának fejlesztése
- A beszéd tartalmi oldalának fejlesztése
- A helyes beszédleghzés megtanítása
- Lágy hangindítás
- A tempó csökkentése
- A szókincs bővítése

A mozgás és a ritmus korrekciója

Eszközök

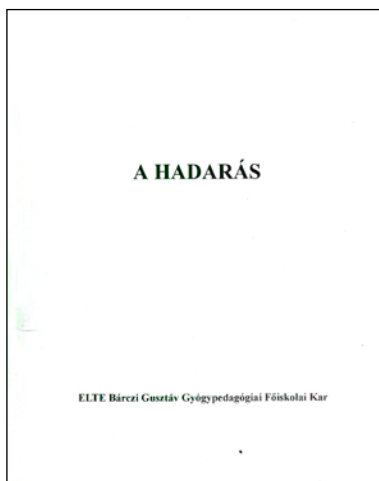
- Képek, rejtvények, újságok
- Metronóm, magnetofon, mikrofon, videokamera
- Beszédtechnikai gyakorlóanyagok.

Tanulói segédletek

- a) Balázs Géza – Grétsy László: *Szójátékos anyanyelvünk*. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma. Budapest, 2001.
- b) Cs. Nagy Lajos: *Helyesírási gyakorlókönyv*. Magyar Eszperantó Szövetség. Budapest, 1989.
- c) Hernádi Sándor: *Észtekergető. Helyesírási játékok*. Tankönyvkiadó. Budapest, 1993.
- d) Montágh Imre: *A tiszta beszéd*. Tankönyvkiadó. Budapest, 1978.

Tanári segédletek

- a) Pálhegyi Ferenc: *Személyiséglélektani kalauz*. 2. kiadás Tankönyvkiadó. Budapest, 1982.
- b) V. Kovács Emőke: *A hadarás*. Országos Közoktatási Intézet. Budapest, 1988.
- c) V. Kovács Emőke: *Szemelvények a hadarás témaköréből*. Tankönyvkiadó. Budapest, 1991.
- d) Vassné dr. Kovács Emőke (szerk.): *A hadarás*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar. Budapest, 2002.

Évtizedes hiányt pótol a kötet. A hadarás – hasonlóan más országokhoz – Magyarországon is a logopédia mostohagyereke volt. Csupán néhány szerző rövidebb terjedelmű anyaga állt a gyakorló logopédusok rendelkezésére. E helyzet feloldására pragmatikus céllal készült a szakmai anyag: nevezetesen, hogy a napi szakmai munkát segítse. A szerkesztő szándéka a területet művelő logopédusok szemléletformálása: a megelőzés és a korai kezelés felé fordítja a figyelmet. A hadarást ugyanis sok esetben a felnőttkor beszédzavarának tartják, noha a jellemző jegyek már javarészt óvodáskorban is fellelhetők.

A monográfia minden életkorra a jellegzetességeknek megfelelő terápiás megközelítést adja közre. A szakkönyvet haszonnal forgathatja a logopédusokon kívül bárki, aki a téma iránt érdeklődik.

2.6 Orrhangzós beszéd

Amikor az élettani nazális rezonancia kórosan megváltozik, orrhangzós beszédet diagnosztizálunk. E kóros változás a nazális színezet csökkenésében vagy növekedésében mutatkozhat meg. Nyílt orrhangzósság esetén az adott nyelv nazális rezonanciája kórosan megnő, és orrhangzós színezetet kapnak a szájhangok is.

Zárt orrhangzósság esetén a nazális rezonancia csökken, s ilyenkor a *m*, *n*, *ny* hangok helyett *b*, *d*, *gy* hangok képződnek.

A nyílt orrhangzós beszéd kialakulásában gyakori ok az ajak- és szápadhasadékok léte.

Speciális vizsgálóeljárások

- Kiegészítő orvosi vizsgálatok
- Beszédhangok ejtésének vizsgálata tükörpróbával
- A beszédszervek működésének feltérképezése

A terápia tartalma

- Hasadékos gyermek esetén home tréning. A home tréning és a korai fejlesztés együtthatása R. Becker programjában, amelynek célja a hasadékos gyermekek beszédfejlődésének elősegítése, a súlyosabb beszéd fogyatékoságok kialakulásának megelőzése.
- A légzés szabályozásának gyakorlatai
- Az auditív differenciálás gyakorlatai
- Vizuális-orientációs gyakorlatok
- Ajak- és nyelvgyakorlatok
- Hehezetes és magánhangzó-gyakorlatok
- Alkalmazzák még a Wulff-féle terápiát és a Gerebenné-féle intenzív terápiát.

- Zárt orrhangzóság esetén, amikor a zavar funkcionális eredetű, a logopédiai gyakorlatok a lágy szájpad feszességének oldására irányulnak, és természetesen a nazális rezonancia kialakításának gyakorlatai is dominánsak.

Eszközök

- Magnetofon, mikrofon
- Halláserősítő berendezés
- Disztonométer
- Vatta, gyertya, léggömb, furulya, egyéb fúvást segítő játékok, hangszerek
- A pöszeség terápiájánál alkalmazott valamennyi eszköz

Tanulói segédletek

A pöszeség terápiájánál használatos kiadványok

Tanári segédletek

- a) Fehérné Kovács Zsuzsa: *A Wulff-féle terápia tapasztalatai orrhangzósoknál*. Gyógypedagógiai szemle 1987/15. 31–35. old.
- b) Gerebenné Várbíró Katalin: *Az orrhangzós beszéd javítása*. Országos Pedagógiai Intézet. Budapest, 1980.
- c) Hirschberg Jenő: *Szájpad-elégtelenség*. Medicina Kiadó. Budapest, 1986.
- d) Kovács Emőke: *Logopédiai jegyzet I.* Tankönyvkiadó. Budapest, 1974.
- e) Vassné dr. Kovács Emőke – Pregitzer Mária: *Hasadékosok komplex logopédiai vizsgálata*. Gyógypedagógiai Szemle 1990/18. 171–176. old.

2.7 A hangadás rendellenessége: diszfónia

A hangfunkció zavara, amely a zöngképzés területére terjed ki. Egyszerűen megfogalmazva: a hang tisztaságának zavara.

Jellemzője, hogy bár az artikuláció szabályosan folyik, hiányzik vagy eltorzul a zöng. A hang emiatt zöreij jellegű.

Vizsgálatkor a funkcionális diszfóniás beteg gégejében anatómiai elváltozások nem tapasztalhatók, azonban a hang tartósan rekedt, többnyire rossz a beszédlégzés, amely abban is megnyilvánul, hogy fokozott a nyakizom munkája.

A funkcionális diszfóniát okozhatja túleröltetés, beszédtechnikai hiányosságok, de pszichoszociális, pszichoszomatikus okok is közrejátszhatnak.

Diszfóniát természetesen szervi elváltozások is eredményezhetnek: orr-, garatmandula-túltengés, arcüreggyulladás, rendszeres hurutos állapot, hangszalagcsomók, daganatok.

Speciális vizsgálóeljárások

- Orr-fül-gégészeti vizsgálat
- Foniátriai szakvizsgálat
- Pszichológiai kiegészítő vizsgálat
- A zöngképzés vizsgálata

A terápia tartalma

- A sóhajtóhang, a kitartott zümmögés megtanítása, manuális érzékeltetés
- Skálázás egyszerű dalok, versek szövegével
- Rezonanciagyakorlatok a testen, hangerő gyakorlása

- Lágy hangindítás, hehezetes gyakorlatok
- Hangutánzó gyakorlatok, hangringatás
- Irányadás a hangnak: hangátvetés, -elküldés, a hang visszahívása
- A hang négy paraméterének: időtartam, hangmagasság, hangerő, hangszín automatizálása olvasásban és spontán beszédben
- (Balázs Boglárka, Jancsóné Aranyossy Emőke és Svend Smith módszere)

Eszközök

- Hangkeltő játékok, hangszerek: furulya, síp, xilofon, Orff-hangszerek
- Szó- és képkártyák
- Mondóka-, vers-, mesegyűjtemények, gyakorlófüzet
- Magnó, videokamera
- Orvosi fektető
- Disztonométer: speciális műszer a diszfónia-terápia számára szerkesztve. A műszer a beteg beszéd-szerveinek mozgását érzékelve színes kijelzőn mutatja, hogy az adott hang képzése megfelelő volt-e vagy nem (préselt, erőltetett). Segítségével a betegek maguk is tudnak gyakorolni, hiszen egyértelmű visszajelzést kapnak beszédteljesítményükről. A készülék tartozékai: alapgép, amelybe a kijelzőt építették, nyakpánt, amely a gége és hangszalag működését érzékeli, mikrofon, amely a hangminőséget érzékeli.

Disztonométer

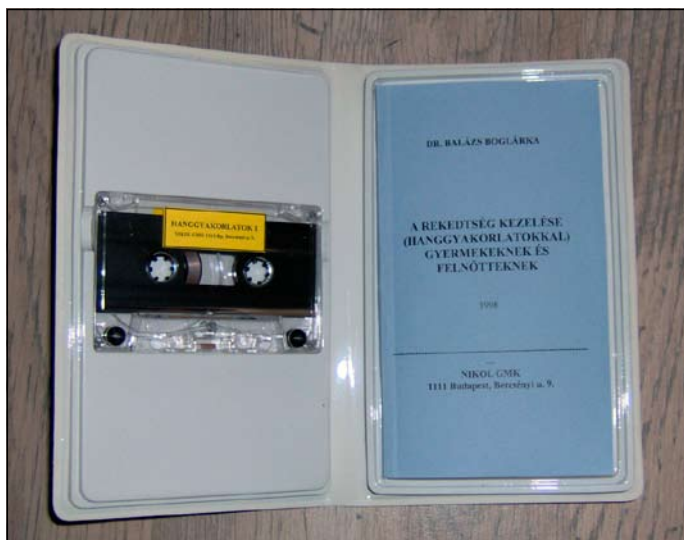
Tanulói segédletek

a) Balázs Boglárka: *A rekedtség kezelése (hanggyakorlatokkal) gyermekeknek és felnőtteknek*. Nikol. Budapest, 2002.

A diszfónia kezelésében jól hasznosítható gyakorlóanyag, azonban nem helyettesítheti a terapeuta szaktudását. A módszerben a kezelés többirányú, a döntő szerep azonban a hibás hangképzés átnevelésének jut.

A hangredukációt ülő vagy fekvő helyzetben végeztetjük a gyerekekkel. A szerző módszerében először a helyes légzést tanítja meg, majd zümmögő hangokkal a gyermek helyes beszédhangmagasságát állítja be, végül az állkapocs ellazítása után a pontos artikulációt, a lágy hangindítást, a nyakizomzat lazaságát, amelyekkel elérhető, hogy a hang megfelelő magasságú és tiszta csengésű legyen.

A magnókazetta hang-, szó- és szöveggyakorlatai érdekesek, változatosak, lehetővé teszik, hogy a terapeuta hangulatos kezeléseket végezhesen.

Útmutató és hangkazetta a diszfónia kezeléséhez

Tanári segédletek

- Büky Béla: *A beszédtanítás pszichológiája*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1973.
- Frint Tibor: *A funkcionális dysphoniák*. Tankönyvkiadó. Budapest, 1979.
- Frint Tibor – Surján László: *A hangképzés és zavarai*. Medicina Kiadó. Budapest, 1969.
- Jancsóné Aranyossy Emőke: *A gyermekkori dysphonia és kezelése*. Medicina Kiadó. Budapest, 1999.
- Kanizsai Dezső: *A beszédhibák javítása*. 2. kiadás. Tankönyvkiadó. Budapest, 1961.

2.8 A kialakult beszéd zavara, a gyermekkori afázia és a dizartria

Az afázia kommunikációs/nyelvi zavar, amely a beszédfejlődés befejeződése után keletkezik. Jellemzője, hogy bizonyos agyi történés következtében, az agy meghatározott területeinek körülírt károsodása miatt lép fel.

Dizartria esetén az agyi történés nem nyelvi/kommunikációs zavart okoz, hanem a beszéd prozódiai elemei és/vagy az artikuláció sérül. A beszédműködésben részt vevő izmok munkájának koordinációs zavara, amely azt eredményezi, hogy a beszélő nem képes kellő mértékben tagolni saját beszédét. Jellemzi a kórképet a normálistól eltérő csökkent izomtónus, a mozgások sima lefutásának hiánya.

Speciális vizsgálóeljárások

- Neurológiai kivizsgálás
- Teljes foniátriai kivizsgálás
- Logopédiai vizsgálatok

A terápia tartalma

Afázia

- A nonverbális kommunikáció fejlesztését célzó gyakorlatok
- Stimulációs gyakorlatok a beszédteljesítmény ösztönzésére
- A beszédmegértés fejlesztése
- A beszédindítás könnyítése
- A verbális memória fejlesztésének gyakorlatai, a vizuális emlékezet fejlesztése

- Szóválogatás, szóválasztás és a szemantikai zavarok megszüntetését célzó feladatok
- A beszéd prozódiai elemeinek helyreállítása
- Társtünetek megszüntetése

Dizartria

- A légzés normalizálása
- A beszédmozgások helyes kivitelezéséhez izomtónus optimalizálását célzó gyakorlatok
- A beszédszervek mozgásainak koordinálása
- A hallásfigyelem fejlesztése
- Az alapzöngé kialakításának gyakorlatai, facilitált gögicselés, a gagyogás megerősítését, az utánzó-képesség fejlesztését szolgáló gyakorlatok
- Feladatok a hang jelfunkciójának megerősítésére
- Szituatív gyakorlatok az egytagú szavak mondatértékének tudatosításához
- Az identitástudat kialakítását, megerősítését célzó gyakorlatok, a gesztus és a mimika fejlesztését célzó feladatok.

Eszközök

- Magnetofon mikrofonnal, kazetták
- Halláserősítő berendezés
- Tárgyak, tárgysorozatok, képek, képsorozatok
- Érzékelőjátékok, különféle hangszerek, bábok, bábparaván
- Bliss-jelkártyák (csak afázia!)
- Fonetikai tükör, gyakorlófüzetek

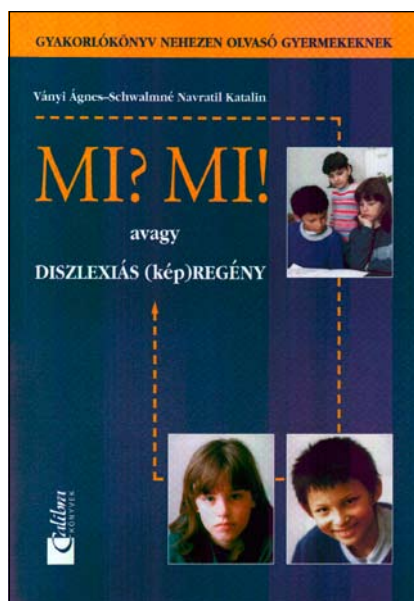
Tanulói segédletek

- Adorján Katalin: *Gyakorlóanyag I., II., III.* Tankönyvkiadó. Budapest, 1995.
- Bitera Tiborné – Juhász Ágnes: *Én is tudok beszélni I.* Tankönyvkiadó. Budapest, 1991.
- Gereben Ferencné – Laczik Imréné – Vinczéné Bíró Etelka: *Én is tudok beszélni III.* Tankönyvkiadó. Budapest, 1976.
- Meixner Ildikó: *Én is tudok olvasni.* Tankönyvkiadó. Budapest, 1978.
- Kovács Györgyné – Szabóiné Nagy Éva – Torda Ágnes: *Mondd ki, írd le, törd a fejed! Nyelvi fejlesztő feladatlapok a beszédjavító általános iskolák számára.* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1995.

A diszlexia/diszgráfia terápia számára összeállított gyakorlóanyag felhasználható az afáziaterápiában is, hiszen jól szolgálja a nyelvi teljesítmények sokoldalú fejlesztését. A tankönyvi feladatoknak két típusa van: az egyik játékos formában gyakoroltatja az olvasást megalapozó képességeket: az emlékezetet, a figura és háttér megkülönböztetését, a rész-egész viszonyának felismerését, a szintézis műveletét, a szókincsállomány aktivizálását. A feladatok másik köre a nyelvtani ismeretek újratanítását, megfelelő használatuk gyakorlását szolgálja az általános iskola 3. osztályának tananyagát követve. A helyesírási és nyelvtani ismeretek összekapcsolása mellett a hangok-betűk szerepének tudatosítására is vállalkozik. A feladatlapon mindegyike sokfajta fejlesztésre kínál lehetőséget.

f) Ványi Ágnes: *Mi? Mi! avagy diszlexiás (kép)regény*. Műszaki Kiadó. Budapest, 1998.

Az ugyancsak a diszlexia, illetve az olvasásgyengeség terápiájára szánt gyakorlóanyag is jó hatásfokkal tudja segíteni az afáziaterápiát. A munkatankönyv sok képpel, bőséges, speciális szógyűjteménnyel áll a nyelvhasználatot újra kiépítő gyermekek és felnőttek rendelkezésére.

A szóanyag összeválogatása azzal a céllal történt, hogy az olvasástechnikai nehézségek oldhatók legyenek. Szókincsbővítő hatás rejlik az anyagban, a képek pedig a szavak jelentésének megtalálásában tudják segíteni a betegeket.

A gyakorlóanyag mindemellett lehetőséget biztosít a kiejtés nevelésére, a hallási figyelem és a hallási diszkrimináció fejlesztésére, a szókincsállomány aktivizálására, az olvasás újratanítására rövid, humoros történetek feldolgozásával.

g) Vinczéné Bíró Etelka: *Én is tudok beszélni I.* Tankönyvkiadó. Budapest, 1991.

h) *Magyar értelmező kéziszótár* (MTA Nyelvtudományi Intézet munkatársai). Akadémiai Kiadó. Budapest, 2003.

i) O. Nagy Gábor – Ruzsiczky Éva: *Magyar szinonimaszótár*. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1978.

Tanári segédletek

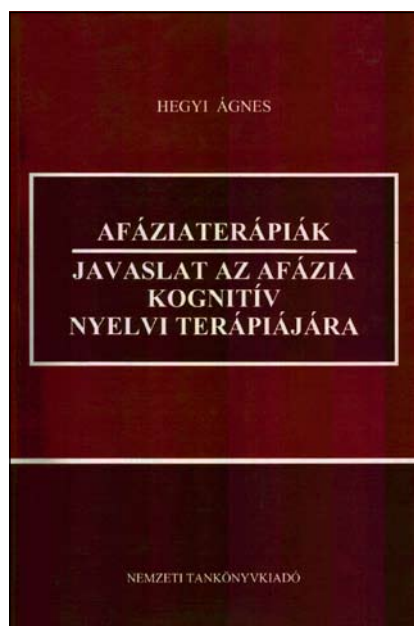
a) Bánréti Zoltán: *Nyelvi struktúrák és az agy*. Corvina Kiadó. Budapest, 1999.

b) Cseh Katalin: *Gyakorlatok az afázia kognitív nyelvi terápiájához*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1995.

c) Eva Maria Engl – Dr. Anneliese Kotten – Ingeborg Ohlendorf – Elfi Poser: *Gyakorlatok az afázia terápiájához*. Medicina Kiadó. Budapest, 1990.

d) Hámori József: *Az emberi agy szimmetriái*. Dialóg Kampusz Kiadó. Budapest, 2000.

e) Hegyi Ágnes: *Afáziaterápiák*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1995.

A szerző könyvében két fejezet található. Az első fejezetben a kipróbált afáziaterápiákat mutatja be magyar nyelven. A második fejezetben taglalja a kognitív terápia részleteit. Szól az aktivizáló, a beteget a terápiára ráhangoló szakasz fontosságáról és metódusáról. Majd a szindrómaspecifikus gyakorlatok sorolása következik, külön egységbe rendezve a hangfelidézés, a szóalkotás, a mondatalkotás és a szövegalkotás gyakorlatait.

- f) Osmánné Sági Judit: *Az afáziák neurolingvisztikai alapjai*. Tankönyvkiadó. Budapest, 1986.
- g) Vecsey Katalin: *Dysarthria. Szöveggyűjtemény*. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola. Budapest, 1995.
- h) Vinczéné Bíró Etelka: A gyermekkori szenzoros afázia javításáról. In: Subosits István (szerk.): *Szemelvénygyűjtemény a klinikai beszédzavarok köréből*. Tankönyvkiadó. Budapest, 1986.

2.9 Az olvasás és írás zavarai: a diszlexia, diszgráfia

Meixner Ildikó gondolatrendszerében a diszlexia viszonyfogalom. Akkor diszlexiás egy gyermek, ha intellektusa és az olvasástanulásra fordított idő alapján teljesítményének már magasabb szinten kellene tartania.

Közoktatásunkban jelen pillanatban terminológiai zavar van e terület tekintetében. Nincs egységes mérőeljárás sem a diszlexia diagnosztizálására. Nehéz elkülöníteni a valódi diszlexiát az olvasásgyengeségtől. Kompetenzavar is fellép: a valódi, az olvasásfogyatékoságnak nevezhető diszlexia ugyanis logopédusi/gyógypedagógusi kompetencia, míg az olvasásgyengeség tanítói/fejlesztőpedagógiai kompetenciakörbe illeszkedő probléma.

A diszlexiás tünetek (betűcserék, betűkihagyások, betűbetoldások, szótagkihagyások, szótagbetoldások, reverziók stb.) következtében lényeges pontokon sérül a megértés. Így végső soron a diszlexiás gyermek tanulási zavarban is veszélyeztetett.

A gyermekek jó része írásában is mutatja a sajátosságos tüneteket. A diszgráfia nem a külalak zavara, elsősorban tartalmi tekintetben érinti az írást. Íráskor is megjelenhetnek ugyanis a betűcserék, kihagyások, betoldások, reverziók, mindamelllett, hogy a helyesírás zavarai is jelen vannak.

A terápia tartalma

A terápia két irányt vehet:

Az olvasás/írás tanulás előtt, illetve közvetlenül a megkezdés után prevenciót végzünk.

A már manifesztálódott diszlexiás/diszgráfiás tünetek enyhítéséért, megszüntetéséért redukációs munkát folytatunk

- A testséma kialakítása, a laterális dominancia gyakorlatai
- Téri tájékozódás, térbeli viszonyok érzékelése, érzékeltetése
- A grafomotoros készség fejlesztése
- A hallási, látási, verbális figyelem fejlesztése
- A diszkriminációs készség fejlesztése
- A beszédhangok és betűk hármasszociációba történő összekapcsolása
- Motiválás az olvasás-írás tanulására
- A betűk megtanítása, az összeolvasás megtanítása, a szavak, a mondatok, a szöveg olvasásának tanítása, értelmezés
- A betűk írásának megtanítása, a betűk összekapcsolásának megtanítása, szavak, mondatok, szöveg írása, a grammatika alapjainak lerakása
- Az írásbeli és a szóbeli kifejezőkészség fejlesztése
- Az olvasás-írás mint az ismeretszerzés autentikus eszköze

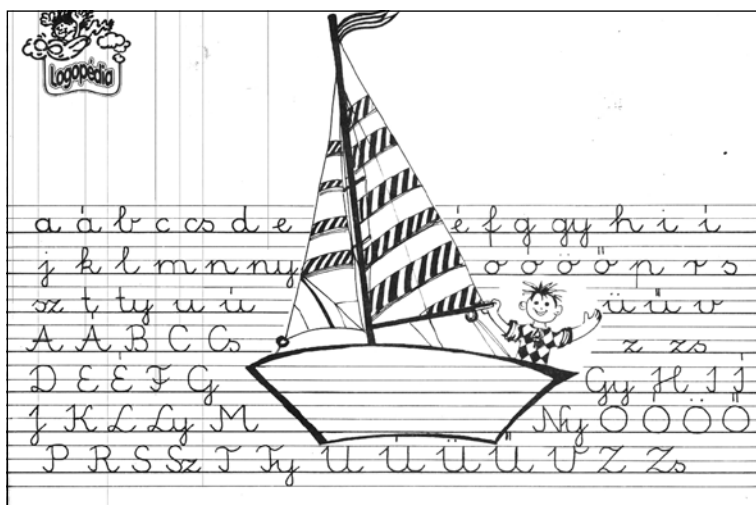
Speciális vizsgáelőjárások

Tantárgyi tesztek

- DPT
- Inizan teszt
- GMP, GOH
- Intelligenciavizsgálatok
- Kiegészítő orvosi vizsgálatok

Eszközök

- Tárgyak, tárgysorozatok, képek, képsorozatok, betű és szótagkártyák
- Írásvetítő, fólia
- Diafilmek, magnetofon, mikrofon
- Metronóm, stopperóra
- Háromszög alakú ceruza vagy ceruzára húzható műanyag háromszög a ceruzafogás javításához
- Speciális vonalazású füzet a Logopédia Kiadó gondozásában, amely lehetővé teszi, hogy a diszgráfia-veszélyeztetett gyermek fokozatosan jusson el az iskolában alkalmazott vonalazású füzetekben való munkához.

– Sike Valéria: Vésike. *Betűépítő játék*. Gyártó: Platinova 2000. Kft. Budapest

A készlet 38 db képből és 24 db betűépítő elemből áll. A képeken az ABC hívóképei és a képek megfelelő betűk rajza látható. A gyermeknek meg kell nevezni a képen látott dolgokat. A logopédus segítségével felismeri a szó első hangját, ezután kiválasztja a betűelemek közül azokat, amelyek az adott hang betűjének felépítéséhez szükségesek.

A játék elősegíti a betűtanulás hármasszociációjának mihamarabbi kialakulását, és a rész-egész viszonyának fontosságára nevel. Mindezek mellett jól szórakoztatja a kisgyermeket. A játékot óvodáskorban és a betűtanulás időszakában lévő iskolás gyermekekkel egyaránt játszhatjuk. Nem szükséges szakember felügyelete!

– Dyslexia-dyscalculia programcsalád. Bevezetés a betűk és a számok világába. Varázsbetű Programfejlesztő Műhely Bt. Balatonfüred, 2001.

Tanulói segédletek:

Prevenációs munkához

a) AdorjánKatalin: *Szebben akarok írni I–II*. Meixner Alapítvány. Budapest, 1994.

A diszlexia irodalmával foglalkozó szakmai körök egyik legismertebb szerzőjének feladatlap-gyűjteménye igazi klasszis a diszgráfia-prevencióban. Kétkötetes kiadványa a grafomotoros készség játékos, me-

sés fejlesztését szolgálja. Az első kötetbe az íráselemek vázoltatását szerkesztette, a második kötet már a betűk megtanításában segít a kisgyermeknek.

- b) Csabay Katalin: *Lexi. Iskola-előkészítő mesetankönyv 5–7 éveseknek*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1993.
- c) Csabay Katalin: *Lexi iskolás lesz. Iskola-előkészítő mesetankönyv 6–7 éveseknek*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1997.
- d) Marosits Istvánné: *Betűző. Betűtanuló lapok olvasni tanuló gyerekek számára*. Logopédia Kiadó. Budapest, 1994.
- e) Meixner Ildikó: *Játékház. Tankönyv a diszlexiaprevenációs olvasástanításhoz*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1993.

E tankönyvcsalád a magyar diszlexia-prevenációs munka alapja. Alkalmazzák logopédusok a klasszikus diszlexia-prevenációhoz, fejlesztőpedagógusok a képességfejlesztéshez, a tanulásban akadályozottak általános iskoláinak abc-s könyve, de valójában szerte az országban választják az általános iskolák is olvasástanításuk módszeréül vagy a differenciáláshoz.

A tankönyv speciális betűtanítási sorrendjével, mesébe ágyazott összeolvasási mechanizmust kiépítő módszerével, a szavak és mondatok olvastatásának kíméletes alakításával egyedülálló a magyar abc-s könyvek piacán.

- f) Rosta Katalin (szerk.): *Színezd ki, és rajzolj te is! Íráskészséget fejlesztő feladatlap-gyűjtemény 4–7 éves gyermekeknek*. Göncöl Kiadó. Budapest, 1990.
- g) Rosta Katalin: *Ez volnék én? Testsémafejlesztő feladatgyűjtemény*. Logopédia Kiadó. Budapest, 1998.
- h) Rosta Katalin – Rudas Zsuzsa – Kisházy Gergely: *Hüvelykujjam. A kézügyesség fejlesztésének játékos lehetőségei*. Logopédia Kiadó. Budapest, 1999.

Reedukációs munkához

- a) Adorján Katalin: *Gyakorlóanyag diszlexiás gyermekek részére I–II–III*. Meixner Alapítvány. Budapest, 1995.

- b) Dr. Gósy Mária – Laczkó Mária: *Varázsló. Olvasási nehézségek felismerése, olvasásfejlesztés szülőknek, tanítóknak, logopédusoknak, fejlesztő pedagógusoknak*. Nikol Kiadó. Budapest, 1993.

Ez a kötet olyan összeállítás, amely minden olvasástanítási módszertől és könyvtől független, ugyanakkor bármelyik mellett, bármelyikkel együtt használható kiegészítő anyag. Útmutatást ad a gyermek olvasásának fejlesztéséhez, segítség az olvasási problémák felismeréséhez. A gyakorlóanyag egyrészt az olvasástechnika fejlesztését, másrészt az olvasásértés fejlesztését célozza. Sok szótagolt szöveget tartalmaz, többféle betűmérettel, többféle betűtípussal. Remekül lehet belőle feladatot válogatni minden, az olvasástanulás különböző szintjén álló gyermek számára. A szövegek általában egyszerűek, a gyermekek lelkéhez közel állók.

- c) Kovács Györgyné – Szebényiné Nagy Éva – Torda Ágnes: *Mondd ki, írd le, törd a fejed!* Tankönyvkiadó. Budapest, 1992.
- d) Kovács Györgyné – Torda Ágnes: *Folytassuk! Mondd ki! Írd le! Törd a fejed!* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1994.
- e) Kovács Györgyné: *Folytassuk tovább! Mondd ki, írd le, törd a fejed!* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 2000.
- f) Kárpáti Tamásné – Tasnádiné Papp Zsuzsa – Vajda Sándorné: *Betűről betűre 1-7*. Krónika Nova Kiadó. Budapest, 2001.

A feladatgyűjtemény diszlexiás, diszgráfias és részképesség-gyengeséget mutató gyermekeknek ajánlott nyolcéves kortól. Az anyag jól használható a tanórai munka változatosabbá tételéhez, és pusztán szórakozásból, a szabadidő hasznos eltöltésére is.

A gyakorlóanyagot a szerzők a magyar nyelv hangjainak/betűinek illetve az előforduló betűcseréknek megfelelően állították össze hét füzetbe. Így lehetővé válik, hogy a gyermek egyéni tévesztéseinek megfelelően lehessen összeállítani a terápia anyagát, csoportban pedig biztosítható a differenciálás lehetősége. A munkafüzet feladatai folyamatosan nehezedő sorrendben jelennek meg, ezzel is lehetővé téve az alkalmazó szakember tervezőmunkájának szabadságát. A tananyag 6 nagy részterület fejlesztésére vállalkozik: vizuális alak- és háttértagolás, auditív tagolás, auditív differenciálás, emlékezet, szerialitás és vizuális differenciálás, valamint az intermodalitás fejlesztése.

g) Vannay Aladárné: *Szórejtvő szófejtő*. Logopédia Kiadó. Budapest, 2003.

A szerző feladatgyűjteményét a negyedik osztályos diszlexiás gyermekeknek ajánlja. A játékos feladatok minden magyar mássalhangzóra kidolgozott, azonos típusú gyakorlatokat tartalmaznak. Feladattípusok: szókereső (mondatban elrejtett szavak felismerését célozza szótagolás segítségével), keresztrejtvények, találós kérdések (feladat megoldásából kiemelt betűk helyes sorrendbe állításával ötbetűs szó megfejtése), új betű – új szó (két új szó keletkezése két feladat megfejtése útján egy betű megváltoztatásával), fejtörő játék (adott meghatározásból fogalom, élőlény vagy tárgy megnevezése).

A feladatgyűjtemény használata a terápiának abban a szakaszában ajánlott, amikor a gyermek rövid szöveget már értelmezni/feldolgozni képes.

h) Vannay Aladárné: *Olvasójáték. 4–5. osztályos diszlexiás gyermekeknek*. Logopédia Kiadó. Budapest, 2003.

i) Ványi Ágnes – Schwalmné Navratil Katalin: *Írd fülle!* Műszaki Kiadó. Budapest, 1995.

j) Ványi Ágnes – Schwalmné Navratil Katalin: *Mi? Mi! avagy diszlexiás (kép)regény*. Gyakorlókönyv nehezen olvasó gyermekeknek. Műszaki Kiadó. Budapest, 1998.

k) Ványi Ágnes: *Fülhegyező. Helyesírást javító útinapló*. Krónika Nova Kiadó. Budapest, 2001.

A kötet originális ötvözet a tankönyvnek, foglalkoztató füzetnek és mesekönyvnek. Két barát külföldi útja során megélt kalandjait meséli el, és közben gyakorolják az írást, amelyre szeretettel invitálják az olvasó gyermekeket is.

Az anyag speciálisan összeállított szóanyaggal dolgozik, s a helyesírást nem elsősorban a szabályok bifláztatásával alakítja, hanem türelmes képességfejlesztéssel. Célul tűzi ki a hangok időtartamának érzékelését, ezzel adva alapot a későbbi, immáron szabályokon alapuló helyesírás formálásához. A kötet kerül minden, a leíró nyelvtanra vonatkozó ismeretközlést, pusztán képességet-készséget fejleszt. Több feladat az olvasásértésben lépteti előre a gyermekeket.

Nagy előnye, hogy a finom humorral átszőtt *Fülhegyező*t használó tanulók rendkívül motiváltaká válnak a tanulásra.

Tanári segédletek

- Csabay Katalin: *Az áldiszlexia mint korunk járványveszélye*. *Fejlesztő Pedagógia*, 1994/4–5.
- Csépe Valéria: *A szóvakságtól a diszlexiáig*. *Fejlesztő pedagógia*, ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2002.
- Csépe Valéria: *Az olvasás- és írásképesség zavarai*. In: Illyés Sándor (szerk.): *Gyógypedagógiai alapismeretek*. ELTE Kiadó. Budapest, 2000.
- Meixner Ildikó: *A dyslexia prevenció, reedukáció módszere*. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola. Budapest, 1993.
- Ligeti Róbert: *Az írástanítás pszichológiája*. Tankönyvkiadó. Budapest, 1982.
- Nagy József: *5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége*. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1980.
- Ványi Ágnes: *Olvasástanítás a diszlexia-prevenciós módszerrel*. OKI. Budapest, 1981.

3. A játék mint fejlesztő eszköz: a játék eszközszerű használata, a fejlesztés elvei és lehetőségei

A gyermekek számára a játék a legfontosabb napi elfoglaltság, mert míg az étel a testet táplálja, a játék a szellemet. A játék a gyermek számára egyszerre munka, tanulás és szórakozás. A társas kapcsolatok színtere is. A gyermek a játékon keresztül tapasztalja meg az életet „kicsiben”, rajta keresztül sajátít el ismereteket, és ezen át dolgoz fel eseményeket.

A játékon keresztül tanulni kényelmes és sokkal eredményesebb, mint merev tanulási helyzetbe vonni a gyermeket. A játék mulatságos, vidám dolog, és lehetőséget ad arra, hogy fizikailag megragadjunk valamit, hogy ezáltal a gyermek teljes testével tapasztalja meg azt. A gyermekkorban ez a legfontosabb. Játékokon át megismerhető a világ egy része, az alapja, amelyen át aztán majd a „mindentudás” birtokába jutunk... talán... egyszer... de most, itt JÁTSZUNK, és ez a fontos!

A fejlesztőjáték a játékok olyan csoportja, amelyek a kellemes elfoglaltság mellett a gyermek előrehaladását, okulását, valamilyen irányú fejlődését is biztosítják.

A *játék és maguk a játékszerek* elengedhetetlen tartozékai a gyerek életének, hiszen a kisgyerek játszva tanul és fejlődik. A játék fejleszti a motorikus képességeket, a képzelőerőt, a művészi hajlamot, a játékon keresztül szerez ismereteket a környező világról és önmagáról. A szerepjátékok, mint például a babák, autók stb. segítenek megtalálni a közös hangot az emberekkel, elsajátítani a gondoskodást, az együttműködést. A játék során ügyességre és rutinra tesz szert a gyerek. Különösen az első három év fontos ebből a szempontból, hiszen a kisgyerek valójában ekkor kezdi felfedezni a világot, és tanul meg benne és vele együtt élni. Minden, ami körülveszi őt, csodálkozással tölti el.

A különböző korú gyerekek természetesen másféle játékokat igényelnek, ezért mindig figyelniük kell arra, mit választunk.

A játék legyen a gyerek életkorának megfelelő.

Otthoni és terápiás fejlesztéshez is kiválóan alkalmazhatók a húzó-toló játékok, egyszerű járművek, kirakós játékok (puzzle), építőkocka, homokozó, bábfigurák, plüssállatok, egyszerű babák, játékbútor, keménypapír – játékelemnek valók, valamint a különböző funkciójú járművek (tűzoltó, daru, kotró), kiskocsi, kerékpár, kisautó, görkorcsolya, ugrókötel, karika, dobójátékok, felfújható vízi játékok, hinta, kerti eszközök, kirakós játékok, vízfesték, kifestőkönyv, gyurma, kézimunkajáték, baba és tartozékai, jelmezek, babaszoba berendezéssel, játék árművek.

A *fejlesztést segítő játékszereknek* bizonyos biztonsági és higiéniai követelményeknek kell megfelelniük. Anyaguk legyen szilárd, a játék legyen mosható vagy lemosható, színtartó, ne legyen éles a széle, mert a gyermek könnyen megsértheti magát vele. Leginkább ajánlott természetes alapanyagból és természetes színezékekkel készült játékokat választani, amelyek nem jelentenek veszélyt a gyerek egészségére.

3.1 A képességfejlesztést szolgáló játék

Milyen szempontokat veszünk figyelembe a fejlesztő-oktató játék kiválasztásánál? Mitől értelmes egy játék? Attól, hogy

- növeli a gyerek aktivitását;
- edzi a finom- és a nagymozgásokat;
- fejleszti a mozgás- és látáskoordinációt (egyensúlyozás, futás, ugrás, az ujjakkal különféle kézműves munkák);
- elmélyíti az érzékelési és a gondolkodási folyamatokat (memóriajátékok);
- tudást és ügyességet fejleszt (építőjátékok);
- támogatja a problémamegoldó képességet (szerepjátékok babákkal);
- a játék figyelembe veszi az életkort és a fejlettségi szintet;
- alkotó jellegű, mert ez erősíti a gyerek önértékelését.

3.2 A fejlesztőanyag és eszköztár jellemzői és felépítése

A fejlesztés akkor a leghatékonyabb, ha pontosan tudjuk, melyik gyereknél mit kell fejlesztenünk és mivel.

A fejlesztő tevékenység elején meg lehet határozni azt a területet, amelyen elmaradás van, de a gyerekeknek a foglalkozásokon történő megfigyelése is sok információt nyújt. Természetesen egy-egy játék több területen is fejlesztő hatású lehet, de általában jól körülírható a fő hatás. A fejlesztőfoglalkozásokhoz megfigyeléseink alapján ki lehet válogatni a legmegfelelőbb gyakorlatokat, szem előtt tartva olyan fontos tényezőket is, mint hely- és eszközlehetőségek, valamint saját érdeklődésünk.

Ez utóbbi nem elhanyagolható szempont, mert nagy ösztönzés a gyerekeknek, ha érzik, hogy a felnőtt is boldog és elégedett a foglalkozásokon. Különleges fontossága van annak is, hogy a játékok közben beszélgetjük a gyerekeket, és mi is igyekszünk minél többször verbálisan gazdagítani a gyakorlatokat.

A szöveget mozgással színezzük (mondókák mozdulatokkal), a mozgást verbális anyaggal, beszéddel gazdagítjuk. Sok gyerek érkezik úgy az iskolába, hogy még az alapvető kifejezéseknek sincsen birtokában. Az alábbi eszközök, játékok jó alkalmat nyújtanak a szókincs gyarapítására is amellet, hogy a beszéddel kísért tevékenység magasabb szintű feldolgozást jelent, és így a gondolkodás fejlődését eredményezi.

4. A játékos fejlesztés helyzetei és eszközei

4.1 Az artikuláció fejlesztése

Egy gyermek fejlettségi szintjének megállapításakor a beszéd alaki és tartalmi oldala nem választható szét egymástól. A terápiás terv elkészítésénél, az egyéni fejlesztési lehetőségek és igények felmérésénél azonban fontos mindkét területet alaposan szemügyre venni, majd pontos képet rajzolunk a gyermek aktuális állapotáról. A pöszeségnél, a diszfáziánál, de más komplex beszédhibáknál is lényeges, hogy a gyermek artikulációs bázisát erősítsük, javítsuk, nemcsak logopédiai órák keretében, hanem minden lehetséges pedagógiai helyzetet és eszközt kihasználva. Az artikuláció ügyesítésénél be kell tartani módszertani elveket, lépéseket, de nagy teret engedünk a játéknak, változatossá és sokszínűvé téve az egyébként monoton feladatsort.

A gyakorlás mindig tükör előtt történik, asztal mellett, így lehetőség nyílik képek, kártyák, feladatlapok síkban történő használatára, de játékos eszköztárunk kihasználására is. Az alkalmazott eszközök tárháza végtelen, csak néhány ötletet említenénk.

Ajakgyakorlathoz: kesztyű- és ujjbábok, plüssállatok, műanyag és fafigurák hangutánzáshoz, korongok és pálcikák (ajakkerekítés és -terpesztés vizuális mintája alapján), hívóképek, ajakképek, Ravensburger állatkirakók, fiú- és lánybabák (nevek becézése -ka, -ke képzővel), rövid, ritmusos versikék, Schubi Mimic kártyacsalád.

Kesztyűbábok

Nyelvgyakorlatokhoz: pálcikák, nyelvszondák, spatulák, Schubi Mimic kártyacsalád.

(Légzőgyakorlatokhoz: buborékfújók, színes forgók, játékpipák, szélmalom, pörgettyű, fúvós hangszerek, függesztős bébijátékok, varázsgyertyák.)

4.2 A beszédértés és -észlelés fejlesztése

A beszéd több tényező szoros kölcsönhatásában valósul meg. A tüdőből kiáramló levegő a beszédszervek összehangolt működése következtében hanggokká, hangkapcsolatokká formálódik. A fül felfogja a hangingereket, amelyeket idegpályákon továbbít a központi idegrendszer felé, amely a hallott hangokat feldolgozza, tudatosítja. A hangkapcsolatok így tartalommal telítődött szavakká tudatosulnak – megértjük a beszédet. A beszédet az értelmetlen hangcsoportok akaratlagos képzése és az előmondott szavak megértés nélküli visszhangszerű utánmondása készíti elő. Lassú folyamat eredményeként egy bonyolult ingerkomplexusból kiszabadul a szó, mint az igazi megértés egyedüli feltétele. A szó úgy válik egy tárgynak a nyelvi jelévé, hogy változó helyzetekben kapcsolódik jelentéséhez. A belső nyelv, a pszichoszóvokincs képezi azt a készletet, amelyből a gyermek beszéde a későbbiekben meríteni fog.

A beszédértés fejlesztését szolgáló játékok: minden színes, esztétikus elemet tartalmazó tárgykészlet vagy képes játék, amely a szókincsbővítést szolgálja, s alkalmas a szókincs aktivizálására és egy-egy szó mondatban való elhelyezésére.

A *Játszva megismerjük...* játékcsalád

Legkedveltebb játékaink:

- Tárgyas szókeresés: egy-egy szó mondatban való elrejtése, majd a szó tárggyal történő azonosítása
- Képes szókeresés
- Jellemzés alapján tárgy vagy kép azonosítása
- Igaz/hamis játék
- „Ki a párja?”
- „Mozgasd magad!”
- Tapsolj, ha azt hallod...!

4.3 A verbális memória fejlesztése

Hangokra vonatkozóan

Fokozatosan bővített hangsor visszamondása, nagyban eltérő hangzású és ejtésű magánhangzókkal (pl. e-ő, e-ő-a, e-ő-a-ú, e-ő-a-ú-i). Egyre bővülő, eltérő összetételű hangsor utánmondása, szintén magánhangzókkal. Legmagasabb szinten sor kerülhet a több magánhangzóból álló sor visszamondására, első hallás után.

Szótagokra vonatkozóan

Fokozatosan bővített szótagsor visszamondása, nagyban eltérő hangzású és ejtésű értelmetlen szótagokkal (pl. ke-ső, ke-ső-nya, ke-ső-nya-pu, ke-ső-nya-pu-gi). Egyre bővülő, eltérő összetételű szótagsor utánmondása, szintén erőteljes differenciáltsággal. Sok gyakorlás után elérkezünk a több szótagból álló szótagsor első hallás utáni visszamondásához.

Szavakra vonatkozóan

Fokozatosan bővített összefüggéstelen szósor visszamondása, jelentősen eltérő hangzású, ejtésű, jelentésű szavakkal (pl. macska-fedő, macska-fedő-kabát, macska-fedő-kabát-leves, macska-fedő-kabát-leves-gomba). Egyre bővülő, eltérő összetételű szósor utánmondása, fokozottan ügyelve a differenciált válogatásra. Megfelelő előkészítés után gyakoroljuk a több összefüggéstelen szóból álló szósor első hallás utáni visszamondását.

Tárgyakkal vagy képekkel: eltérő hangzású tárgyak/képek sorozatának megnevezése, esetleg elismétlése után azok tárgy/kép halmazból való kiemelése, felmutatás, feladatlapon megjelölés. Eszközök: környezetünk tárgyai, Ügyes Boci játék képei, hívóképek, ujjbábok, játékkártya stb.

„Ügyes boci” játék

Mondatokra vonatkozóan

Egyre bővülő szerkesztésű, a gyermek alapszókincséből összeállított, könnyen érthető, egymástól független mondatok utánmondása.

Történetre vonatkozóan

A gyermek alapszókincsére támaszkodó, egyszerű és gyermekcentrikus témájú történet egyetlen hallás utáni, kérdésekkel történő feldolgozása, néhány gyakorlás után (új történetekkel) egyetlen hallás utáni visszaadása.

4.4 Az észlelés fejlesztése

4.4.1 A látási differenciálás fejlesztése (analízis, szintézis, látási emlékezet)

A vizuális észlelés fejlesztése nem a látásélesség javítását jelenti (persze fontos, hogy amennyiben a gyerekeknek ilyen problémája van, szakemberhez küldjük), hanem a felfogott kép feldolgozását, egyéb észleletekhez és a mozgáshoz való kapcsolását célozza, hogy a gyerek integrálni tudja a vizuális infor-

mációkat. Az aktivitást a látáshoz kötő gyakorlatok segítik a szem-kéz koordinációjának fejlődését, a finommozgás javulása az írás eredményességét növeli.

Az iskolai munkában nélkülözhetetlen a megfelelő fixáló, pásztázó, kereső szemmozgás, az alak-háttér elkülönítésének képessége. A vizuális diszkriminációt, a szemmozgást gyakoroltató játékok ezeket a funkciókat javítják.

A látási észlelés fejlesztése többek közt formaillesztős játékkal, kivehető darabokat tartalmazó fatáblákkal, bébijátékokkal, puzzle-kirakókkal, Galt fejlesztő játékokkal, szétvágott poszterekkel és képeslapokkal, képhalmazból kiemeléssel, tárgycsoportból megkereséssel történik. Komplex fejlesztésként a feladatokba beépíthetjük a forma és szín egyeztetését, a finommotorika ügyesítését, a szókincs bővítését, a beszédértés és ritmusérzék fejlesztését, a környezeti és anyanyelvi nevelést.

A látási differenciálás fejlesztését szolgálják pl. a különböző azonos-különböző fogalomkörre épülő feladatlapok, a Ravensburger-játékok, Galt-játékok, a mesterségesen felépített tárgyi halmazok, az öltöztető babák, az iránytáblák és téri tájékozódást is segítő szemléltető játékok.

A látási emlékezet fejlesztése során tárgyakat, játékokat, képeket és feladatlapokat egyaránt használunk. Játékaink: a „mi változott?” „mi hiányzik?” „miket láttál?” egyszerű emlékezetfejlesztő gyakorlat egyszerűségétől a soralkotás, sorváltás alkalmazásáig terjed, mintegy komplex módon fejlesztve a gyermek képességeit. Kedvelt eszközeink: apró tárgyak, Állatfarm-játék, a Képes lottó elemei, faállatok, bábok, szivacskepek, Ügyes boci játék képei, Galt fejlesztő játékok (Óriásdominó, Párok, kirakók, Ellen-tétpárok, Keresd a párját!, Memóriajáték), Mezzo memóriakártyák, főfogalom gyakorlására szolgáló szemléltető játékok elemei.

Gyermek-kártyák, memóriajátékok

4.4.2 A hallási észlelés fejlesztése, hallási differenciálás fejlesztése (analízis, szintézis, hallási emlékezet fejlesztése)

A beszéd megtanulásához és megértéséhez a képességek széles skálájára van szükség, de általában azt is feltételezzük, hogy az ezeket a speciális komponenseket (pl. szenzoros, észlelési, intellektuális, motoros, személyiséggel kapcsolatos vonások) érintő zavarokat könnyű azonosítani. A nyelvi rendellenességgel küzdő gyermekek klinikai jellemzésében gyakran szerepel utalás az auditív észlelés zavarára, számos esetben a rendellenesség alapja egy magas szintű hallásészlelési hiányosság vagy az időbeli egymásutániság érzékelésének zavara. Észlelési zavarok lehetnek pl. a hiányos kapacitás a beszédjelek tárolására, a fonémák felismerésének zavara egy adott szöveggörnyezetben, a beszédesemények egyes részeinek nehezített feldolgozása.

Ha a gyermek nem képes különbséget tenni a különböző gyors formáns átmenetek között, ez valószínűleg zavarólag hat a nyelv elsajátítására, főleg arra a képességre, hogy megkülönböztesse azokat a mássalhangzókat, amelyek egy specifikus magánhangzó-környezetben jelentkeznek, meghatározott átmenetek közvetítésével.

Ahhoz, hogy egy gyerek megtanuljon helyesen írni, olvasni, nélkülözhetetlen, hogy tisztán tudjon beszélni. A megfelelő artikulációt viszont csak akkor tudja elsajátítani, ha képes differenciálni és sorba rendezni a hangokat. A tanulási nehézségekkel küzdő gyerekek közül soknál találunk artikulációs problémákat, és nem is véletlen, hogy a logopédia vállalta először az írás-olvasás zavar korrekcióját, mert az artikulációs nehézséggel logopédushoz kerülő gyerekek közül soknak az iskolai munkában is nehézségei vannak. Az auditív észlelést fejlesztő gyakorlatok elsősorban tehát a hangdifferenciálást, az irányhallást, a hangerősség és hangminőség észlelését, a ritmusérzékét fejlesztik.

A korai *hallásfejlesztés*nél fontos szerepet játszik a hallási figyelem felkeltése, ami szorosan kapcsolódik a látás- és mozgásérzékelés fejlesztéséhez. Később az akusztikus figyelem fejlesztését hangszerekkel végezzük: megnevezzük, megszólaltatjuk őket, így kialakul a hangszer és annak hangja közötti azonosítás, ezt követik a látott tárgy és hangjának azonosítását szolgáló játékok, majd különböző hangszerek hangjainak megkülönböztetése, hangszer hangjának és képének egyeztetése. Ha a hangforrás irányának megkeresését is gyakoroltuk már, akkor következik a hangok hosszúság szerinti megkülönböztetése (furulya, kígyóformák segítségével), a gyors és lassú hangzás megkülönböztetése (ütögetéssel, lépegetéssel utánozva), végül a magas és mély hangok differenciálása (hanganyaggal, hangszerekkel, jelölőképekkel).

A *hallási differenciálás fejlesztése* hangot adó játékok, állatfigurák, hívóképek segítségével. A homogén gátlás figyelembevételére nagyon fontos. Hangzóhibás gyermeknél különös figyelmet fordítunk a hanghelyettesítések és torzítások tudatosítására, megkülönböztetésére hívóképpel történő egyeztetéssel.

A *hallási emlékezet fejlesztése* hangszerekkel, hangot adó tárgyakkal (pl. kulcsosdob, csengettyű, tépőzár, olló, tépés, víz, billentyűzet, metronóm, üvegpohár stb.). Első lépésben fontos a hang és a tárgy egyeztetése, az izolált hang emlékezetből történő felismerése és felidézése, tárggyal való azonosítása. Ezután következik több hang megszólaltatása (bekötött szemmel hallgatja a gyermek), majd emlékezetből történő ismételt megszólaltatása, egyre bővítve a hangsort. Megfelelő gyakorlás után már csak rámutatással is elég „visszamondani” a tárgyak helyes sorrendjét.

4.5 A ritmusérzék fejlesztése

A beszéd és a kognitív funkciók gyakorlásához elengedhetetlen, hogy a gyermek képes legyen logikai szabályok felismerésére, alkalmazására, követésére, ezáltal egy adott ritmus kialakítására. Ez a ritmus lehet zenei, hangzati sor, vagy vizuális, megjelenített sorozat. Mind a beszédfejlesztés, mind az olvasás előkészítésének fontos eleme a ritmusgyakorlat.

A ritmusérzék fejlesztése hangszerekkel történik, kiválóan alkalmazhatók a „percussion” jellegű eszközök, de a gyermekkel közösen készített ütőhangszerek is. Mozgással kísért verseket, énekeket gyakran alkalmazunk, de a mesék „zenei” dramatizálása is nagyon eredményes lehet.

Készségfejlesztő hangszerek

4.6 Sorrendezés, soralkotás, sorváltás fejlesztése

4.6.1 Térbeli viszonyok

Az idegrendszeri rendezetlenség, az egymásutániség, a téri viszonyok felfogásának nehézsége megnehezíti a vizuális anyag feldolgozását. A téri orientációs zavar egyik speciális esete az egymás utáni sorozatok követésének nehézsége. Ha a gyerek már jól kiismeri magát az alapvető téri relációk között, továbblépünk a sorozatok felé, amelyek már a téri irányulás egy magasabb formája, több elemet és azok egymáshoz való viszonyát tartalmazza.

Jól alkalmazható játékok:

„Mi van messzebb?”

„Mi van feljebb és lejjebb?”(viszonyítós játék)

Rendszerezés, fokozatokra épülő tárgyi készletekkel, fajtékokkal

Soralkotás tárgyakkal, képekkel. Kedvelt eszközeink: apró tárgyak, Állatfarm játék, Képes lottó elemei, faállatok, bábok, szivacs képek, Ügyes boci játék képei, Galt fejlesztő játékok, Mezzo memóriakártyák, főfogalom gyakorlására szolgáló szemléltető játékok elemei

4.6.2 Időbeli sorba rendezés

Az egymásutániség és az egyidejűség a tanulási zavarokkal küzdő gyerekek alapvető problémája. Az időben túlságosan távol lévő elemeket nem tudják egységként kezelni, ezért az egyes szavakból gyakran nem áll össze számukra a mondat. Az idő felfogásával is nehézségeik lehetnek. Világuk rendezésében sokat segíthet, ha megtanulják az időbeli viszonyokat, az időtartamok nagyságát, egymással való összefüggését.

A fejlesztést szolgálja:

„Én elmentem a vásárba...” „Juliska rétre ment” „Kiugrott a gombóc a fazékból”: sorolós énekek gyakorlása, dramatizálása

„Adj hozzá egy mozdulatot!” (csoportjáték)

Történetek vizuális feldolgozása, a sorrendiség képekkel történő meghatározása

4.6.3 Verbális sorozatok

A gyerekeknek nem kell írni-olvasni tudniuk ahhoz, hogy a nyelvi elemeket gyakorolhassák. A verbális elemek egymásutániségét, rendszerét már óvodáskorban elsajátíthatják a gyerekek, és az iskolában is gyakorolhatnak az olvasás és írás megalapozásához.

A verbális képességek fejlesztését segíti:

„Minden szóra egy pálcika” játék (Eleinte egyszerű, majd egyre összetettebb, végül hosszabb szavakat is tartalmazó mondatokat állítsanak össze.)

„Találd ki, hány szó!” (játék mondatokkal)

„Robotparancsnok” játék (szótagolva elhangzott utasítások elvégztetése)

Használt eszközeink: apró tárgyak, Állatfarm játék, Képes lottó elemei, faállatok, bábok, szivacs képek, Ügyes boci játék képei, Galt játékok, főfogalom gyakorlására szolgáló szemléltető játékok elemei.

4.7 Pszichomotoros fejlesztés

Az emberi kommunikáció: mozgás, gondolkodás, beszéd. A beszédtünetekkel párhuzamosan gyakran az érzelmi és szociális tartományban, valamint a nagy- és finommozgások területén különböző megjelenési formájú és minőségű gyengeségek, zavarok lépnek fel. A zavarok tünetei igen sokfélék. A pszichomotoros fejlesztés hatásai közül a szomatikus hatások a legismertebbek. Jótékony a testi fejlődési tempó szempontjából, fokozza a testi ellenálló-képességet, növeli a szervezet aktivitását. Minőségileg

javul a testséma, amely az identitás eredményesebb megvalósulását segíti. A percepció tapasztalati lehetőségek is bővülnek. Javul a koncentráció és a reakciókészség. A logopédiának egyik határterülete a mozgásfejlesztés, a logopédiai fejlesztés céljának alárendeljük a mozgásfejlesztés speciális célját: a motoros teljesítmény normájának elérését, valamint a személyiségfejlesztést. Feladataink: a mozgás területén helyes mozgásminták tanítása, a motoros elmaradás csökkentése. A külvilág tárgyaival kapcsolatban alkalmazkodási és tanulási folyamatokat indítunk el. További feladat a pszichés állapot aktivitásának fejlesztése, az akaratlagos önirányítás javítása, a pozitív személyiségvonások erősítése. Javítanunk kell a kommunikációs készséget minden, az önkifejezésre szolgáló eszközzel (utánzás, pantomim, improvizáció, tánc).

A fejlesztés eszközei a gyakorlatban

Beépített felszerelés: bordásfal, kötelek, kisméretű labdahálók, tükör, tábla, felfestés

Zene- és ritmuseszközök: zongora, fuvola, trombita, xilofon, metalofon, cimbalom, cintányér, triangulum, egyéb ütőhangszerek, bongó, keretdob, egyéb dobok, hifi-berendezés

Tornaszerek: gerenda, padok, ugródeszka, gyűrű, zsámolyok, nyújtó, hinta, egyensúlyozó deszka, buzogányok, tornabotok, labdák és karikák

Egyéb eszközök: zörgő dobozok, fakockák, babzsákok, textillabdák, papírsüvegek, színes szalagok és kendők, színes golyók, ugrókötelek, falapocskák, botocskák, rudak, gördeszka, görpad, csengős szalagok, nagy szivacsokockák és építőelemek, filcből vagy gumiból láb- és kéznyomok, geometriai formák, székek, lufik, egyéb játékok

4.8 A testtudat fejlesztése

A testtudat fejlesztését három fő részre oszthatjuk: testkép, testfogalom, testséma fejlesztése. Első lépés a testkép ismerete: a test szubjektív megtapasztalása és érzése. A *testkép* a test külső és belső érzéleteiből származik, beleértve a saját testről szerzett tartós benyomásokat is.

Kialakulását befolyásolják az érzelmek, más emberek véleménye rólunk, a társadalmi konvenciók. A testkép fejlesztésének legfontosabb segédeszköze a tükör: segítségével és kis versekkel megmutatjuk saját testünket. Különböző izometriás gyakorlatokat végzünk, mint pl. a tolás, húzás, feszítés. Tudatosítjuk a test határait a térben: mozgatjuk (feszítjük-elernyesztjük) az egyes testtájakat izoláltan, majd az egész testtel. A testkép-testfogalom kialakulását elősegítik a különböző relaxációs gyakorlatok is.

Testképfelkészítő gyakorlatok

- Doktor bácsis játék (passzív mozgatás a testrészeknél)
- Madárijesztő-játék (testrészek megmozdítása a kismadár elhességére)
- Robotjáték (egyes testrészek bekapcsolása)
- Varázslójáték (fababa egyes testrészei életre kelnek)
- Különböző tárgyak eltolása
- Gördeszkan társak eltolása
- Ugyanezen feladatok húzással
- Két gyermek egymás hátának támaszkodva feláll, leül
- Izomfeszítő és -lazító gyakorlatok

A *testfogalom* a saját testről szerzett intellektuális tudás. A gyermek megtanulja az egyes testrészek elhelyezkedését és nevét, valamint funkcióját. A testfogalom kialakítását apró lépésekben valósíthatjuk meg, a testképbe még be nem épült testrészek többféle érzékeltetésével. Az új testrészek tanításának gyakorlásának sorrendje nem lehet önkényes, fentről lefelé haladunk, mintegy erősítve a földdel való kapcsolatot. E célt versikékkel, mondókákkal kísérik, segítjük, így egyben a mozgás-ritmus, mozgás-koordináció fejlesztés is megvalósul.

Testfogalmat kialakító gyakorlatok

- Tükör előtt testrészek megérintése, versekkel történő megmutatása
- Testrészek érzékeltetése rájuk jellemző ruhadarabokkal
- Testrészek bekenése, befestése
- Testrészek nyomatának elkészítése
- Megfelelő testrésze történő koppantás sípoló kalapáccsal
- Páros mutogatós, kérdezős gyakorlatok
- Játékbaba testrészeinek megnevezése, megmutatása
- Bekötött szemmel saját és társ testrészeinek felismerése, megnevezése

A *testséma* a test gravitációhoz való alkalmazkodásának, egyensúlyának, az izmok percről percre változó mozgásának átélése. Fejlesztésének egyik lehetősége az utánzómozgások, gesztusjátékok alkalmazása. A testséma csak akkor fejlődik kielégítően, ha a fejlesztés többi területén is apró lépésekben, következetesen haladunk: pl. a kialakult testkép felerősítése nyomán egyensúlygyakorlatokat végzünk, majd a két testfél (jobb és bal) integrációja után az alapmozgásokat fejlesztjük, a térérzékelést segítjük, a ritmus fejlesztését pedig bizalomerősítő gyakorlatok követik.

A testséma fejlődését segítő gyakorlatok

- Ásványi, növényi, állati, emberi világ mozdulatainak (növekedés, nyílás, terjedés, rezgés) utánzása
- Különböző emberi arcjátékok utánzása, mese hangulatait követve
- Mesterségek, cselekvések jellegzetes mozdulatainak érzékeltetése, hangutánzó szavakkal kísérve

4.9 A téri tájékozódás fejlesztése (térorientáció)

A testséma- és egyensúlygyakorlatoknál a belső történéseken van a hangsúly, a térorientációs gyakorlatoknál a gyerekeknek önmagukat kell a külső környezetben elhelyezniük. Az ember a dolgokat önmagához viszonyítva éli meg a térben: előtte, mögötte, alatta, felette vagy mellette.

Fontos, hogy ezek a relációk biztosan, tisztán működjenek, különben összerendezetlenné válik minden mozgás, észlelés. Különösen nehéz a jobb-bal oldal megkülönböztetése, mert az emberi test szimmetriája miatt nincs könnyű támpont. Iskoláskorra sok gyereknél éppen ez a viszonyítás nem alakul ki, pedig az írás, olvasás, számolás lehetetlenné válik a relációk birtoklása nélkül.

Tanulási zavarokkal küzdő gyerekeknél ez igen jellemző probléma.

Játékaink pl.

- „Két fal között sötétben” (tájékozódó játék csukott szemmel, majd elterelésekkel és akadályokkal)
- „Hol a szőnyeg?” (helymeghatározós játék)
- „Gondoltam egy tárgyra” (helymeghatározós játék)
- Robotirányítás, azaz csoportos irányítás helymegjelöléssel
- Tolatás: páros játék, mozgásirányítás akadályok között

Eszközeink:

- Farmjáték
- Iránytáblák
- Mágneses formák
- Felállítható figurák
- Duplokészletek

A térorientáció fejlesztésében a különböző helyzetek felismerése és azonosítása a cél. Tudatosodnia kell az irányok megkülönböztetésének és annak, hogy a dolgok milyen irányban helyezkednek el. Észrevétlenül kialakul ez a készség, ha erre felhívó feladatokat kapnak a gyerekek.

A térorientáció fejlesztésére alkalmasak a különböző labirintus jellegű rejtvények is. Ezek a finommotorikát is fejlesztik, hiszen gyakran elég keskeny vonalak között kell a ceruzával haladni. Egyszerű labirintusokat könnyen megrajzolunk mi magunk is. Kis ábrákkal, akár gyereknymda-figurákkal tesszük érdekessé a feladványokat.

A kirakós játékok, azaz a mintautánzás a téri viszonyokat, az elemek egymáshoz való kapcsolatát is tudatosítják. Sok gyerekjáték, építőkockák, LEGO stb. alkalmas lehet. A papír-ceruza ábrák követése itt is a valóságnak a papíron történő megjelenítését nyújtja. A térorientációs rejtvények csoportosan is alkalmazhatóak, természetesen kisebb létszám mellett jobban lehet a gyerekekre figyelni.

Faállatok, fafigurák

4.10 A nagymozgás fejlesztése

A motoros tanulás nem csupán a nagymozgások szempontjából jelentős, hanem a tanulás többi területével is erős kölcsönhatásban van. A nagymozgások fejlesztésének célja: a motoros tanulás elősegítése, támogatása; az alapmozgások kialakítása; tartásjavítás; egyensúlyfejlesztés; az izomtónus szabályozása; testsémafejlesztés; a térérzékelés fejlesztése; az egész test átmozgatása; a ritmusérzék fejlesztése; a légzéstechnika javítása. A gyermekek mozgáskoordinációjának fejlesztése elősegíti a kognitív funkciók, a beszédértés, a figyelem, az emlékezet fejlődését. Játékosan hat a kitartás, az állóképesség, a rugalmasság, a reakcióidő javítására. A különböző feladatok végrehajtásakor olyan mozgásmintákat kell elsajátítaniuk, amelyek a mozgásos folyamatok alapkövei lesznek, ezek elősegítik a mindennapi élethez szükséges mozgások automatizálását.

- A nagymozgások fejlesztése részfeladatokra osztható:
- Játékos, utánzó gyakorlatok, az egész testet átmozgató gyakorlatok (pl.: kargyakorlatok, törzsgyakorlatok, lábgyakorlatok, testrészek gyakorlása, összetett gyakorlatok mondókákkal kísérvé)
- Alapmozgások kialakítását, korrigálását, gyakorlását célzó gyakorlatok
- Támaszok/fekvő helyzetben végzett gyakorlatok, kéz- és lábtámasz, ülésben végzett gyakorlatok, állásban végzett gyakorlatok

- Függések
- Vegyes testhelyzetek/helyváltoztató mozgások, gurulás, kúszás, mászás, járás, futás, ugrások, húzás-tolás
- Egyensúlyérzék fejlesztését szolgáló célzott gyakorlatok (forgások, labdákkal, hengeren, billenő tányéron, gördeszkával végzett gyakorlatok, rugós deszka alkalmazása)

Mozgásos játékok, azaz alapmozgások fejlesztése játékos utánozó gyakorlatokkal

Eszközök

Bobath-labdák és -hengerek, karikák, műanyag súlyzók, tornabotok, színes labdák, öntapadós útvonalak és láb/kéznyomok, Greifswald tornaszer, mókuserék, padok, billenőkorongok, hinták, kötélhágcsó, csúszda, mászóhengerek, hordó, Wesco tornaszerek, Pedaló egyensúlyozók

A nagymozgás fejlesztése

4.11 A finnmotorika fejlesztése

A finnmozgások fejlesztésének célja: a kéz és az ujjak ügyesítése, mozgékonyságuk fokozása; a kézmozgások célirányos kialakítása; a kéz izomerejének szabályozása; az ujjak tapintásérzékelésének fokozása; a csukló és az ujjak laza mozgatása; a szem és kézmozgás közti koordináció kialakítása; a látás-tapintás-mozgásérzet együttes szabályozása; a dominancia kialakításának segítése; a figyelem, emlékezet, ügyesség fejlesztése; a helyes ceruzafogás és nyomás kialakítása.

A használt és ajánlott eszközök

- *Ki-be pakolás*hoz: lyukas formatáblák (Brió játék), Kis Kopács játék (Matchbox), kalapácsos behelyező játék, Montessori torony, színes csipeszek, Qulps játék (Ravensburger), berakós szivacs lapok és fatáblák
- *Tárgyak egymásba helyezéséhez*: színes dobozos és hengeres játék, hordó- és pohártornyok, Brio-játékok
- *Építéshez*: pohár- és kockatorony, fa/szivacs/műanyag kockák, Duplo és Lego építőelemek, Gabi építő, Fi-Fa fajtékok, Bolyongolyó, Bendegúz fa játékcsalád, Alfa fajtékok, Woodies kirakójáték, tangram
- *Fűzéshez*: Montessori torony, fűzhető fagolyók, függőleges fűzőtornyok és vízszintes fűzőjátékok, formatábla, fa fűzőformák, téri fém/fa fűzőjátékok
- *Formaegyeztetéshez, -illesztéshez*: fa/műanyag/szivacs formatáblák, Brio-játék, bébijátékok, Ravensburger formatáblák, Fi-Fa fajtékok, Bendegúz fa játékcsalád, Alfa fajtékok, Woodies kirakójáték
- *Grafomotoros fejlesztéshez*: ujjfesték, szivacs, parafa dugó, szivacssecset, „csumi” a festéshez, gyurma

Szivacstáblák

Geo-Mag

5. Befejezés

Végigjártuk azokat a beszéd-rendellenességeket, amelyekkel a logopédusok nap mint nap birkóznak, hogy a gyermekek integrációja minél sikeresebb lehessen. Megismertettük a kollégákkal a leggyakrabban használt eszközöket, mert szeretnénk volna, ha belelátnak a terápiás munka kulisszatitkaiba is. Hosszan beszélünk a játék speciális, a logopédiai terápia szolgálatába állítható változatairól. Reméljük, hogy mindazon információ, amit kiadványunk adott, közelebb visz a beszéd fogyatékosok világához. Minél többet tudunk egy-egy jelenségről, annál nagyobb hit és remény vezethet bennünket a megoldás irányába. Ahhoz pedig, hogy egy-egy beszéd fogyatékosága miatt hendikeppel induló gyermek önbizalommal telt, képzett felnőtté váljon, sok-sok szakember szerető és autentikus összmunkájára van szükség. Ennek az összmunkának az erősítéséért írtuk meg kiadványunkat.

Felhasznált irodalom

- Németh Erzsébet – S. Pintye Mária: *Mozdul a szó*. Logopédiai Kiadó Gmk. Budapest, 1995.
- Kissné Haffner Éva – Alkonyi Mária: *Ők és mi*. „Egyenlő Esélyt” Alapítvány. Budapest, 1994.
- Gerebenné dr. Várbíró Katalin (szerk.): *Fejlődési diszfázia*. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola. Budapest, 1995.
- Dr. Juhász Ágnes (szerk.): *Korai fejlesztés a logopédiában*. Művelődési Minisztérium. Budapest, 1988.
- Dr. Salné Lengyel Mária (szerk.): *Logopédia*. Oktatási Minisztérium. Budapest, 2004.
- Vinczéné Bíró Etelka: *A beszédjavító intézmények nevelési és oktatási terve*. Művelődési Minisztérium. Budapest, 1988.